

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้อง ตามรายละเอียดดังนี้

1. การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

1.1 ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการศึกษาของผู้เรียน

1.3 ระดับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1.4 องค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1.5 แนวทางและกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1.6 การวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2. กฎหมายและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3. ชุดกิจกรรม

3.1 ความหมายของชุดกิจกรรม

3.2 ประเภทของชุดกิจกรรม

3.3 องค์ประกอบของชุดกิจกรรม

3.4 ลักษณะของชุดกิจกรรมที่ดี

3.5 ขั้นตอนการพัฒนาชุดกิจกรรม

3.6 ประโยชน์ของชุดกิจกรรม

4. บริบทโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

เขต 26

4.1 ข้อมูลพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มัธยมศึกษา เขต 26

4.2 ข้อมูลพื้นฐาน โรงเรียนยางวิฑาคาม

5. การวิจัยและพัฒนา (Research and Development)

การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

1. ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่สถานศึกษามุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นลักษณะเฉพาะให้สอดคล้องสภาพปัญหาและความจำเป็นที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น สถานศึกษาจะต้องจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เพิ่มเติมจากการจัดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดให้มีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การผ่านช่วงชั้นของผู้เรียน ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้ เช่น รุ่ง แก้วแดง (2543 : 113-114) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการวินิจฉัยหรือประเมินความต้องการในการเรียนรู้ของตนเองอาจจะโดยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็ได้ สามารถเลือกแหล่งที่เหมาะสมเพื่อช่วยในการเรียนรู้และถ้าจำเป็นก็อาจจะหามาตรการอื่นในการเรียนรู้ที่ไม่ต้องเรียนเองก็ได้ รู้จักการพัฒนาเกณฑ์ที่ประเมินการเรียนรู้ของตนเอง โดยการค้นหาคำตอบและการให้เกิดผล รู้จักถามหาเหตุผลของการมีกฎระเบียบ กระบวนการหลักการ และข้อสมมติฐานที่ยอมรับได้โดยปริยาย และกรมวิชาการ (2544 : 50) ได้นิยามความหมายของคุณลักษณะ ว่าหมายถึง คุณสมบัติหรือพฤติกรรมที่ผู้เรียนพึงมีและปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ส่วนราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 253) ได้ให้ความหมายว่า คุณลักษณะ หมายถึง เครื่องชี้ให้เห็นถึงความดีหรือลักษณะประจำตัวของบุคคล หรืออีกนัยหนึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2553 : 2) นอกจากนี้ คุณาเพ็ญ กิ่งมิ่งแฮ (2552 : 6) ให้ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ว่าหมายถึง คุณสมบัติหรือพฤติกรรมที่ผู้เรียนพึงมีและปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก

จากความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ความเชื่อของคนหรือของสังคมที่เห็นว่าสิ่งนั้นมีคุณค่า น่านิยม แล้วนำมาปฏิบัติ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการศึกษาของผู้เรียน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับสังคม อารมณ์ ความรู้สึก ที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการ ประกอบด้วย คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ซึ่งเกิดจากการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนตามกลุ่มสาระ การเรียนรู้ต่างๆ รวมทั้งการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการ/กิจกรรมอื่นๆ ที่สถานศึกษา จัดขึ้น ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถเลือกใช้แนวคิด ทฤษฎีต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ได้อย่างหลากหลาย ดังนี้

2.1 ทฤษฎีของ Maslow

มาสโลว์ (Maslow, 1987 : 647) ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์

ออกเป็น 5 ประเภท มีสาระสำคัญดังนี้ คือ 1) ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physical Needs)

2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) 3) ความต้องการทางสังคม (Social Needs)

4) ความต้องการมีชื่อเสียงยกย่องชมเชย (Esteem Needs) 5) ความต้องการความสำเร็จในชีวิต

(Self-actualization Needs) โดยลักษณะการเกิดความต้องการใน 5 ประการดังกล่าวคือ

จากต่ำไปหาสูงแบ่งเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ดังนี้คือ (สุขุมพร เค-ไพบูลย์, 2544 : 65) 1) ความต้องการ ของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งประกอบด้วย ความต้องการทางสรีระ ความต้องการความปลอดภัย

ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ และความต้องการที่จะรู้จักรว่าตนเองมีคุณค่า

2) ความต้องการของมนุษย์เป็นไปตามลำดับตั้งแต่ระดับ 1-5 เพื่อพัฒนาตนเอง (Growth Need)

ความต้องการที่จะเจริญเติบโตหรือพัฒนาเต็มตามที่ตามศักยภาพของตน ทั้งทางพุทธิปัญญา ทักษะ และเจตคติ 3) เมื่อความต้องการระดับใดได้รับการตอบสนองแล้วก็จะไม่เป็นแรงจูงใจให้เกิด

ความต้องการระดับนั้นซ้ำ ๆ อีก ซึ่งมาสโลว์ กล่าวว่า ก่อนที่มนุษย์เราจะมีความต้องการขั้นสูง

ความต้องการขั้นต่ำจะต้องสมปรารถนาเสียก่อน เป็นต้นว่า เด็กที่อดนอนและอดอาหารจะไม่มี พลังงานเหลือพอจะฟังครูผู้สอนหนังสือในห้องเรียนเพื่อสนองความต้องการเพื่อพัฒนาตน

ด้านพุทธิปัญญาหรือ ไม่มีความสนใจที่จะผูกสัมพันธ์ไมตรีกับเพื่อน

2.2 ทฤษฎีของ Roger

ศิริเดช ประมะ โข (2548 : 33-39) ได้กล่าวถึงหลักการของ Roger ซึ่งเป็น

นักจิตวิทยา มนุษยนิยม เขาได้ชื่อว่าเป็นบิดาของการแนะแนวแบบ Non-directive ได้เขียน

เสนอหลักการเรียนรู้แบบมนุษยนิยมเพื่อการแนะแนวไว้ในหนังสือชื่อว่า Freedom to Learn

ดังนี้คือ 1) โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ 2) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ

ครูเรียนรู้ว่าวิชาที่เรียนมีความหมายและมีความสัมพันธ์ต่อจุดมุ่งหมายของชีวิตของผู้เรียนเอง

3) ผู้เรียนจะต่อต้านการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรู้สึกว่าเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนผู้เรียน
 ความรู้สึกเกี่ยวกับ “ตน” (Self) ของผู้เรียน 4) ในกรณีการที่ผู้เรียนจากสิ่งภายนอก (External Threats) ลดลงผู้เรียนอาจจะค่อย ๆ ยอมรับการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรู้สึกว่าเป็นการกระทบกระเทือนต่อ “ตน” ได้บ้าง 5) ผู้เรียนอาจจะยอมรับประสบการณ์ใหม่ ๆ และเริ่มเรียนรู้ถ้าหากการผู้เรียนจากสิ่งภายนอกต่อ “ตน” ต่ำ 6) การเรียนรู้ที่สำคัญมักจะเกิดจากการลงมือกระทำของผู้เรียนเอง (Learning by Doing) 7) ถ้านักเรียนมีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบในกระบวนการเรียนรู้ จะช่วยในการเรียนรู้ของนักเรียนมากขึ้น 8) ถ้านักเรียนเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองโดย ทุ่มทั้งด้านความรู้สึกและสติปัญญาจะเป็นผลให้นักเรียนอยากเรียนรู้มากขึ้นอยู่ตลอดเวลา 9) การส่งเสริมให้ผู้เรียนประเมินผลสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเองจะช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดอิสระ เป็นตัวของตัวเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และ 10) การเรียนรู้ ที่จะเป็นประโยชน์ที่สุดต่อการมีชีวิตอยู่ในสมัยปัจจุบันคือการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการ เรียนรู้ หรือเรียนรู้อย่างไรและผู้เรียนต้องกล้าที่จะเปิด โอกาสให้ตนเองมีประสบการณ์ และพยายามที่จะรับการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาในชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

3. ระดับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สถานศึกษาสามารถพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎี ทางด้านจิตพิสัยของ แครธ ไวลและคณะ และทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรมของ โคลเบิร์ก ซึ่ง พิศเพลิน เขียวหวาน และคณะ (2546 : 3-5) ; สมถวิล วิจิตรวรรณ (2546 : 15-21) และกลุ่มส่งเสริมการเรียนการสอนและประเมินผล (2548 : 4-6) สรุปได้ดังนี้

3.1 ทฤษฎีทางด้านจิตพิสัยของแครธ ไวลและคณะ

ทฤษฎีทางด้านจิตพิสัยของ แครธ ไวลและคณะ (Krathwahl Bloom and Masia. 1964 : 56) ได้ลำดับมโนภาพของการเกิดความรู้สึกหรือด้านคุณลักษณะเป็น 5 ขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นความรู้ที่มีความเข้มข้นไปสู่ความเข้มมากขึ้นยึดคิดเป็นลักษณะนิสัยที่มีคุณธรรม และจริยธรรมของคน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ คือ 1) ขั้นรับรู้ (Receiving) จัดเป็นการพัฒนา ขั้นแรกสุดในขั้นนี้บุคคลจะมีความรู้สึกรับรู้อะไรที่ปรากฏหรือมากระทบต่อประสาท สัมผัสของเขา เขาเริ่มมีความตั้งใจรับรู้สิ่งเร้าที่แน่นอนเฉพาะอย่าง ซึ่งอาจจะแบ่งย่อยออกเป็น ขั้นย่อย คือ ขั้นรู้ตัว ได้แก่ การสังเกต รับรู้ความแตกต่างของสิ่งเร้าที่มากกระทบ เช่น รับรู้ ความแตกต่างของรูป รส กลิ่น เสียง เหตุการณ์ต่าง ๆ ขั้นตั้งใจรับ ได้แก่ การมีความตั้งใจ

ฝึกให้ต่อสู้เร้าเฉพาะอย่าง เริ่มสะสมความรู้และประสบการณ์ในสิ่งเร้าเฉพาะอย่างแล้วนำมา
 รวมกันหรือยอมรับเพื่อปฏิบัติ และขั้นย่อยสุดท้าย คือ ขั้นการเลือกสรรสิ่งเร้าที่รับมา ได้แก่
 การเลือกรับเฉพาะอย่างสนใจอ่านเฉพาะเรื่องหรือเลือกตอบคำถามเฉพาะบางคำถามเป็นต้น
 2) ขั้นตอบสนอง (Responding) เป็นการพัฒนาขั้นสูงขึ้นมาอีกขั้นหนึ่งในขั้นนี้บุคคลไม่เพียง
 รับรู้สิ่งเร้าเท่านั้น แต่จะเริ่มมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าในลักษณะ 3 ขั้นย่อยคือขั้นเต็มใจ
 ตอบสนองเป็นการยินยอมปฏิบัติตามหลักการหรือกฎเกณฑ์ที่ได้รับรู้มา เป็นการยอมรับ
 ในสิ่งที่เขาได้รับรู้มา ขั้นตั้งใจตอบสนอง ขั้นนี้บุคคลเริ่มอาสาที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการกับผู้อื่น
 และอาจมีการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ขัดกับสิ่งที่เขาได้รับรู้มา ต่อไปคือขั้นพอใจ
 จะตอบสนอง บุคคลจะเกิดความพอใจหรือไม่พอใจต่อพฤติกรรมหรือการแสดงออกของผู้อื่น
 ที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับสิ่งที่ได้รับรู้มาเป็นการเลือกแสดงตอบสนองต่อสิ่งเร้า 3) ขั้นเห็นคุณค่า
 (Valuing) บุคคลเริ่มเห็นคุณค่าประโยชน์ของสิ่งที่รับรู้และสิ่งที่ตอบสนองต่อแล้ว เขาเริ่มยอมรับ
 สิ่งที่ได้รับมาว่าสิ่งใดมีค่ามีความหมายต่อเขาและสิ่งใดไม่มีค่าไม่มีความหมายต่อเขา เขาจะ
 แสดงออกด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ตามขั้นตอนการพัฒนาย่อย คือ การยอมรับค่านิยม ได้แก่
 พยายามเพิ่มพูนประสบการณ์ในสิ่งเร้าใน ๆ พยายามปฏิบัติตามบ่อยครั้งเข้า การแสดงความ
 นิยมในค่านิยม ได้แก่ การเข้าช่วยเหลือสนับสนุนร่วมมือในกิจกรรมที่ส่งเสริมสิ่งที่เห็นด้วย
 และการเข้าร่วมงาน ได้แก่ การเข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่เขาเห็นคุณค่าและปฏิเสธ
 คัดค้าน ได้แย้งขัดขวางการปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่เขาไม่เห็นคุณค่า 4) ขั้นจัดระบบ
 (Organization) เมื่อบุคคลพัฒนาคุณลักษณะมาถึงขั้นนี้เขาจะพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับ
 คุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เขายอมรับ และจะพิจารณาค่าความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยม (Value)
 ที่เขาเห็นคุณค่าหลายอย่างพร้อม ๆ กันพยายามจัดลำดับค่านิยมเหล่านั้นและปรับตัวให้เข้ากับ
 สิ่งต่าง ๆ ที่เขายอมรับนั้น ขั้นนี้ประกอบด้วย ขั้นย่อย 2 ขั้นคือขั้นสร้างความเข้าใจในค่านิยม
 เขาจะแสดงออกโดยการเข้าร่วมกลุ่มอภิปราย ร่วมสร้างแนวคิด เปรียบเทียบพฤติกรรมที่
 เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น ๆ และขั้นสร้างระบบค่านิยม เขาจะพยายามชักนำนักค่านิยมต่าง ๆ
 ที่เขายอมรับ จัดลำดับค่านิยมเหล่านั้น สร้างแผน สร้างกฎเกณฑ์ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เขา
 ยอมรับและระบบที่เขาสร้างขึ้นแล้วนำไปใช้กับตัวเองหรือพยายามชักชวนให้ผู้อื่นยอมรับ
 ระบบนั้น และ 5) ขั้นเกิดกิจนิสัย (Characterization) พัฒนาการขั้นจัดระบบนั้นเป็นการเริ่มต้น
 ของการวางตัวหรือการยอมรับสิ่งที่บุคคลเห็นคุณค่ามาเป็นลักษณะเฉพาะตัว กล่าวคือ เมื่อการ
 จัดระบบสำหรับตัวเองเข้ารูปเข้ารอยแล้ว บุคคลก็จะยึดถือระบบที่จัดนั้นเป็นของตนแล้วปฏิบัติ
 หรือยึดถือต่อไปจนเกิดเป็นการแสดงออกโดยอัตโนมัติ หมายความว่าเมื่อใดก็ตามที่เขาอยู่ใน

สถานการณ์ที่ต้องตอบสนองต่อสิ่งเร้าเขาก็จะแสดงออกตอบสนองในรูปแบบที่คงเส้นคงวา จนจัดได้ว่าเป็นลักษณะประจำตัวของเขาในที่สุด ขึ้นเกิดกิจนิสัยแบ่งเป็นชั้นย่อย 2 ชั้นคือ ชั้นสร้างข้อสรุป ได้แก่ การพยายามปรับปรุงระบบจนอยู่ในขั้นสมบูรณ์ในตัวตามแนวหรือระบบที่ตนเองต้องการและชั้นกิจนิสัย ได้แก่ การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอจนได้รับการยอมรับจากวงการหรือหมู่คณะว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเขา ซึ่งเป็นเครื่องแสดงว่าได้เกิดคุณลักษณะเฉพาะนั้น ๆ ในตัวของบุคคลแล้ว

3.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ต

โคลเบิร์ต ยึดถือทฤษฎีพัฒนาการทางจิตวิทยาของเพียเจต์ (Piaget)

เป็นหลักในการวัดพัฒนาการทางจริยธรรม และถือว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นผลของการพัฒนาการทางปัญญา ซึ่งสรุปได้ดังนี้ คือทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ต มีรากฐานมาจากทฤษฎีของเพียเจต์ ซึ่งการเกิดจริยธรรมตามทัศนะของโคลเบิร์ต มิได้เกิดจากการเรียนรู้ มิได้เกิดจากสังคมแวดล้อม แต่เกิดจากการคิดไตร่ตรองตามเหตุผลของแต่ละบุคคล พัฒนาการของจริยธรรมเป็นผลของการสังเกต และการคิดไตร่ตรองของบุคคล ผู้ที่ไม่ชอบสังเกตหรือไม่ชอบที่จะคิดไตร่ตรองพัฒนาการทางจริยธรรมก็ไม่เกิด ซึ่งบุคคลจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นไปตามลำดับขั้นตายตัวจากขั้นต่ำกว่าไปสู่ขั้นที่สูงกว่าทีละขั้น ไม่มีการข้ามขั้น โคลเบิร์ตได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น 3 ระดับ ซึ่งแต่ละระดับแบ่งพัฒนาการเป็น 2 ชั้น รวม 6 ชั้น ตามลำดับดังนี้ คือ ระดับที่ 1 ก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre-conventional Level) ได้แก่ ชั้นที่ 1 การลงโทษและการเชื่อฟัง ชั้นที่ 2 เอกบุคคลนิยม การตอบสนองความต้องการ และการชำระแลกเปลี่ยน ระดับที่ 2 กฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level) ได้แก่ ชั้นที่ 3 ความคาดหวังทางสังคม ความสัมพันธ์ และการคล้อยตาม ชั้นที่ 4 ระบบสังคมและมโนธรรม และระดับที่ 3 สูงกว่าเกณฑ์สังคม หรือตามหลักการ (Post-conventional or Principle Level) ได้แก่ ชั้นที่ 5 สัญญาสังคมหรือบรรทัดฐานประ โยชน์และสิทธิส่วนบุคคล ชั้นที่ 6 หลักการจริยธรรมสากล (Universal Ethical Principles) ซึ่งการเกิดจริยธรรมตามทัศนะของโคลเบิร์ตเกิดจากการคิดไตร่ตรองตามเหตุผลของแต่ละบุคคล ซึ่งการเกิดพัฒนาการเป็นขั้นๆ จากขั้นต่ำกว่าไปสู่ขั้นสูงทีละขั้น ไม่มีการข้ามขั้น ไม่มีการสลับขั้น และทุกคนมีลำดับขั้นเหมือนกัน เรียกชื่อว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางโครงสร้าง (Structural Development Theory) และทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา (Cognitive Development Theory)

3.3 ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม

ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม เป็นทฤษฎีที่เสนอจิตลักษณะ 8 ประการ ที่อาจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดี คนเก่ง และมีสุขของคนไทย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2536 อ้างถึงใน ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. 2551 : 20-21) ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนแรก คือ ราก แทนจิตลักษณะพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) สุขภาพจิต หมายถึง ความวิตกกังวล ตื่นเต้น ไม่สบายใจของบุคคลอย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ 2) ความเฉลียวฉลาดหรือสติปัญญา หมายถึง การรู้การคิดในขั้นรูปธรรมหลายด้านและการคิดในขั้นนามธรรม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิดของ เพียเจ็ต (Piaget) และ 3) ประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจ และสามารถคาดหรือทำนายความรู้สึกของคนอื่น ส่วนที่สอง คือ ลำต้น เป็นผลจากจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก ประกอบด้วย จิตลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ 1) ทักษะคิด หมายถึง การเห็นประโยชน์-โทษของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่า ดีงาม ส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา เช่น ความกตัญญู ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความพอใจ ไม่พอใจต่อสิ่งนั้นและพร้อมที่จะมีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น 2) เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เจตนาของการกระทำที่เพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวหรือพวกพ้อง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีทางเหตุผลเชิงจริยธรรมของ โคลเบิร์ก (Kohlberg) 3) ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกลว่าสิ่งที่กระทำลงไปในปัจจุบันจะส่งผลอย่างไร ในปริมาณเท่าใด ต่อใคร ตลอดจนความสามารถในการอดได้ รอได้ สามารถอดเปรี้ยวไว้กินหวานได้ 4) ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง ความเชื่อว่าผลที่ตนกำลังได้รับอยู่เกิดจากการกระทำของตนเอง มิใช่เกิดจากโชคเคราะห์ ความบังเอิญ หรือการควบคุมของคนอื่น เป็นความรู้สึกในการทำนุได้ ควบคุมได้ของบุคคล ซึ่งเป็นพื้นฐานมาจากทฤษฎี Locus of Control ของ ร็อทเตอร์ (Rotter. 1966 : 128) และ 5) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความมานะพยายามฝ่าฟันอุปสรรคในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่ย่อท้อ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีแรงจูงใจของ แมคเคลแลนด์ (McClelland. 1963 : 345) และ ส่วนที่สาม คือ ส่วนของดอกและผล เป็นส่วนของพฤติกรรมของคนดีและเก่ง ซึ่งแสดงพฤติกรรมการทำความดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนดีและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแบ่งเป็น 2 ส่วนด้วยกัน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2536 อ้างถึงใน ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. 2551 : 20-21) คือ 1) พฤติกรรมของคนดี ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก ได้แก่ 1.1) พฤติกรรม

ไม่เบียดเบียนตนเอง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่ทำร้ายหรือทำลายตนเอง เช่น การดูแลสุขภาพของตนเอง การบริโภคสิ่งที่มีประโยชน์ ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่ติดยาเสพติด ไม่เล่นการพนัน เป็นต้น 1.2) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นพฤติกรรมที่ไม่ทำร้าย ทำลายหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น พฤติกรรมสุภาพบุรุษ ไม่ก้าวร้าว ขับขี่รถอย่างมีมารยาท ซื่อสัตย์ เป็นต้น 2) พฤติกรรมของคณิศและเก่ง ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก ได้แก่ 2.1) พฤติกรรมรับผิดชอบ เช่น พฤติกรรมการเรียน การทำงาน พฤติกรรมการปกครองของหัวหน้า และเคารพกฎหมาย เป็นต้น 2.2) พฤติกรรมพัฒนา เป็นการพัฒนาตนเอง ผู้อื่น และสังคม เช่น ใฝ่รู้ รักการอ่าน เป็นกัลยาณมิตร การอาสาช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของสังคม เป็นต้น

สรุปได้ว่า ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้มากหรือน้อยเพียงใด ทั้งนี้ก็ต้องอาศัยการบริหารจัดการในหลาย ๆ ด้าน ประกอบกันด้วย โดยเฉพาะหลักเบื้องต้นซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญ คือ แนวคิดทฤษฎีทางด้านการศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางและการนำไปประยุกต์ปรับเปลี่ยนการใช้ให้ได้อย่างเหมาะสม อีกด้านหนึ่ง นอกจากนี้ก็ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษา ครูที่ปรึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และชุมชน ที่ต้องมุ่งขจัดเกลา บ่มเพาะปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ได้อย่างมีคุณภาพ

4. องค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ได้อย่างมีความสุข มีองค์ประกอบหลายประการ ซึ่ง ฮอฟแมน (Hoffman. 1970 : 345) ได้ค้นพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลเกี่ยวกับการเลี้ยงดูกับจริยธรรมที่ค้นพบมี 4 ประการคือ การมีความรับผิดชอบ การยอมรับสภาพผิด การยึดหลักแห่งตน และการต้านทานสิ่งยั่ว และไรซ์ (Rice. 1978 : 128) พบว่า วินัยและความรับผิดชอบเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ส่วน คาร์เนลฟีลด์ (Kleinfeld. 1983 : 53) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ การช่วยเหลือสังคม การบริหารต่าง ๆ เป็นแนวทางและพื้นฐานสำคัญในการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และ แซตเตอร์รี่ (Satterlee. 2002 : 7) กล่าวว่า นักเรียนที่ปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดี มีพฤติกรรม ค่านิยม มีการพัฒนาบุคลิกภาพและความรู้ได้ดี จะดำเนินชีวิตได้ดี นอกจากนี้ มิลเลน (Millen. 2004 : 136) และ โยเดอร์ และ โพรเตอร์ (Yoder & Proctor. 1988 : 4) กล่าวไว้สอดคล้องกันว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนคือ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต และความเชื่อมั่นในตนเอง

สำหรับประเทศไทยได้จัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กรมวิชาการ. 2544 : 3-5) โดยได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนไว้ 10 ประการ คือ 1) รักและเห็นคุณค่าในตนเอง 2) มีวินัย 3) ประหยัด 4) ซื่อสัตย์สุจริต 5) พึ่งตนเอง อุตสาหะ รักการทำงาน 6) อุดม อุดมถนอม 7) กตัญญู กตเวที 8) กระตือรือร้น ใฝ่รู้ มีความคิดสร้างสรรค์ 9) เสียสละ เห็นประโยชน์ส่วนรวม และ 10) มีความเป็นประชาธิปไตย และกรมวิชาการ (2545 : 5-11) ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ควรพัฒนาให้เกิดขึ้นในเยาวชนไทย 3 ด้าน คือ 1) ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ การรู้จักและเข้าใจตนเอง และผู้อื่น ความตรงต่อเวลา ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียรและใฝ่รู้ ความรับผิดชอบ ความประหยัด ความอดทน ความมีความสามัคคีการทำงานเป็นกลุ่ม การมีสัมมาคารวะ ความสามารถในการวิเคราะห์ ไม่พัวพันสิ่งมอมเมาและสิ่งเสพติดให้โทษ 2) ด้านความสามารถในการทำงานอย่างมีคุณภาพ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในกิจกรรม ลักษณะพื้นฐานของการมีทักษะการทำงาน และ 3) ด้านคุณค่าที่ให้ต่อสังคม ได้แก่ ความตื่นตัวต่อปัญหา ความกล้าหาญ จริยธรรมที่จะจรรโลงความถูกต้องในสังคม และอุดมการณ์ปณิธานในการทำประโยชน์เพื่อสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของคนไทยที่ประเทศชาติต้องการและมีความจำเป็นต้องปลูกฝังให้ถึงพร้อมในสถานการณ์ปัจจุบัน 10 ประการ (กรมวิชาการ 2546 : 49) คือ 1) มีระเบียบวินัย 2) มีความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม 3) ขยัน ประหยัด และขี้อู้มั่นในสัมมาชีพ 4) สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ 5) รู้จักคิดริเริ่ม วิจัย และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 6) กระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักและเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 7) มีพลานามัยสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ 8) รู้จักพึ่งตนเองและมีอุดมคติ 9) มีความภาคภูมิใจและรู้จักทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรของชาติ 10) มีความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญู กตเวที กล้าหาญและสามัคคีกัน และสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2545 : 6-10) ได้มีการกำหนดคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และพฤติกรรมบ่งชี้ ไว้ 15 ประการ คือ 1) มนุษย์สัมพันธ์ 2) ความมีวินัย 3) ความรับผิดชอบ 4) ความซื่อสัตย์สุจริต 5) ความเชื่อมั่นในตนเอง 6) การประหยัด 7) ความสนใจใฝ่รู้ 8) ความรักสามัคคี 9) การละเว้นสิ่งเสพติดและการพนัน 10) กตัญญู กตเวที 11) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 12) การพึ่งตนเอง 13) ความอดกลั้น 14) ความปลอดภัย และ 15) ความมีมารยาทไทย และคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (กรมวิชาการ. 2546 : 50) ได้กำหนดเรื่องค่านิยมพื้นฐานเพื่อปลูกฝังค่านิยม 5 ประการ คือ 1) การพึ่งพาตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ 2) การประหยัดและรู้จักอดออม

- 3) การมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย 4) การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา และ
 5) ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซึ่ง เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546 : 52-107) ได้ทำการวิจัย
 เรื่อง ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา
 สังเคราะห์ วิเคราะห์ และนำเสนอคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ โดยเน้นไปที่กลุ่มเด็ก
 และเยาวชน (อายุ 0-20 ปี) ครอบคลุม 5 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ
 3) ด้านความรู้ 4) ด้านทักษะความสามารถ และ 4) ด้านลักษณะชีวิต

นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 3-4) ได้กำหนดให้คนไทยต้องมี
 คุณลักษณะ “เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข” ดังนี้ คือ 1) กำยำกึ่งใจที่สมบูรณ์
 2) ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและพัฒนาสังคม 3) ทักษะการเรียนรู้
 และปรับตัว 4) ทักษะทางสังคม และ 5) คุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกในความเป็น
 พลเมืองไทยและพลโลก สอดคล้องกับ สุรางค์ รมหิรัญ (2547 : 4) ได้กำหนดให้ผู้เรียนมี
 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 4 ประการ คือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความมีระเบียบวินัย
 ด้านความซื่อสัตย์ และด้านความเมตตา กรุณา และสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
 (2553 : 18) ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ประกอบด้วย 9 ด้าน คือ ความมี
 วินัย ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความเมตตา กรุณา ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ความกตัญญูตาเวท
 ความอดทนอดกลั้น ความภูมิใจในความเป็นไทย และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
 สิ่งแวดล้อม ส่วนจังหวัดมหาสารคาม (2550 : 12) ได้กำหนดคุณลักษณะเด็กที่พึงประสงค์
 (เด็กดี ศรีดี กตัญญู) ไว้ดังนี้คือ ใฝ่การเรียนรู้ เชิดชูคุณธรรม เป็นผู้นำทำความดีเป็นหลัก
 หมาย และมีความสุขกับวิถีพอเพียง และกระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 1-3) ประกาศนโยบาย
 เร่งด่วนเรื่อง เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ ให้สามารถนำไปสู่
 การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม 8 คุณธรรมพื้นฐานคือ 1) ขยัน 2) ประหยัด 3) ความซื่อสัตย์
 4) มีวินัย 5) สุภาพ 6) สะอาด 7) สามัคคี และ 8) มีน้ำใจ สอดคล้องกับ อนงค์ จันใด (2550 :
 96-99) ที่กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่โรงเรียนส่วนใหญ่กำหนด คือ
 ความรับผิดชอบ รองลงมา คือ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ ซื่อสัตย์ และมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี
 และยังสอดคล้องกับ เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และคณะ (2549 : 13-14) ที่ได้สังเคราะห์งานวิจัย
 คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่าง ๆ สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คุณลักษณะเด่นด้านคุณธรรมจริยธรรมของคนในประเทศต่าง ๆ

ประเทศ	คุณลักษณะ
เกาหลี	ขยัน ไม่ย่อท้อ พุ่มเทการทำงาน รักชาติ (รักหมู่เหล่า รักในองค์กร) กตัญญู รักการศึกษา มีวินัย เคารพในอาวุโส
ไต้หวัน	รู้จักหน้าที่และปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มแข็ง (ละเอียดต่อการกระทำผิด การพึ่งตัวเอง และความร่วมมือ)
เวียดนาม	จริงจัง เพียรทำงานหนักด้วยความอดทน ประหยัด ขยันศึกษาหาความรู้ อ่อนน้อม เกรงครัดในระเบียบ เป็นตัวของตัวเอง
ศรีลังกา	ตื่นตัวทางการเมือง มีจิตสำนึกเรื่องเวลาสูง เคารพในคุณค่าความเป็นคน กล้าให้ กล้าบริจาค เชื่อต้องต่อสู้ถึงจะชนะ
อินเดีย	ขยัน อดทน รักชาติ กตัญญู รักการศึกษาเล่าเรียน
อินเดียนี	อ่อนน้อม กตัญญู เคารพในอาวุโส ซื่อตรง รับผิดชอบตนเอง และผู้อื่น มีชีวิตพอเพียง
สวีเดน	ขยัน อดทน ประหยัด ขยันอ่านหนังสือ-ค้นคว้าหาความรู้ รู้จักแยกแยะและรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย
ฟินแลนด์	ชอบความเรียบง่าย และความสะอาด เกรงครัดในศาสนา และวัฒนธรรม เชื่อในโชคชะตามุ่งทำความดี จิตใจอ่อนโยน
เยอรมัน	ไม่เบียดเบียน ไม่นิยมความรุนแรง-อหิงสา
แคนาดา	ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความเอาใจใส่
นิวซีแลนด์	และความพิถีพิถัน เป็นตัวของตัวเอง (มีวินัย)
ญี่ปุ่น	ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย
เกาหลี	มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ สุจริต ซื่อตรง
เวียดนาม	ตรงต่อเวลา ประหยัด
แคนาดา	มีระเบียบวินัย เป็นคนมีเหตุผล มีจิตใจเข้มแข็ง รักสันติ
นิวซีแลนด์	อดทนอดกลั้น ไม่นิยมใช้ความรุนแรง ให้เกียรติเพื่อนมนุษย์
	ใฝ่รู้ รักการอ่าน
	มีวินัย ซื่อสัตย์ เคารพในความแตกต่าง เคารพคนอื่น

ประเทศ	คุณลักษณะ
ญี่ปุ่น	ตรงต่อเวลา รับผิดชอบ อ่อนน้อมถ่อมตน ซื่อสัตย์สุจริต จงรักภักดี ประหยัด ใส่ใจรายละเอียด ทำงานเป็นทีม ระลึกบุญคุณ สะอาดเป็นระเบียบ แยกแยะเรื่องส่วนตัว และความรับผิดชอบในหน้าที่ ทำงานอย่างกระตือรือร้น
อังกฤษ	ตรงต่อเวลา มีระเบียบ รักษาความสะอาด อิสระ ประหยัด รู้ค่าเงิน รักการผจญภัย

จากคุณลักษณะเด่นด้านคุณธรรมจริยธรรมของคนในประเทศต่าง ๆ ที่กล่าวมา สอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 7) ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ใน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไว้ 8 ประการ คือ 1) รักษา ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย และ 8) มีจิตสาธารณะ นอกจากนี้ จักรี ศรีประนม (2552 : 45) ได้กำหนด คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของลูกเสือสามัญไว้ 3 ด้านคือ 1) ด้านการพัฒนาตนเอง ได้แก่ ความสนใจใฝ่รู้ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การพึ่งตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง และการพัฒนา ตนเองตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ 2) ด้านการพัฒนาการทำงานและการดำเนินชีวิต ได้แก่ ความมีวินัย ความสำเร็จ ความซื่อสัตย์สุจริต ความประหยัด ความอดทน และ การพัฒนาตนเองตามหลักธรรม มรรค 8 และ 3) ด้านการพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่น ในสังคม ได้แก่ ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความรักสามัคคี ความกตัญญู กตเวทิตะ ความอดกลั้น ความเสียสละ

จากการศึกษาองค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และสรุปได้ว่า องค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านที่ 1 การพัฒนาตนเอง ได้แก่ ใฝ่เรียนรู้ และความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านที่ 2 การพัฒนาการทำงานและการดำเนินชีวิต ได้แก่ รักษา ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต รักความเป็นไทย มีวินัย มีความรับผิดชอบ ขยันมุ่งมั่นในการทำงาน ประหยัดและอยู่อย่าง พอเพียง ด้านที่ 3 การพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ได้แก่ ความสามัคคี ความกตัญญู กตเวทิตะ และมีจิตสาธารณะ

แหล่งข้อมูล	รศ.	11	17	12	19	15	11	13
แหล่งข้อมูล ตามที่ 2 การพัฒนา งานและการดำเนินชีวิต 6. รักษาดี ศาสน์ กษัตริย์ 7. ข้อดีด้วยสุจริต 8. รักความเป็นไทย 9. มีวินัย 10. มีความรับผิดชอบ 11. ซื่อสัตย์ในการทำงาน 12. ประหยัดและอยู่อย่าง พอเพียง	Hoffman (1970 : 345)					✓	✓	
	Rice (1978 : 128)							
	Kiehlfield (1983 : 53)					✓		
	Sesow and Vanleear (1988 : 47)			✓		✓	✓	
	Millen (2004 : 136)			✓		✓	✓	
	Harrison & Alfred (1984 : 8)			✓		✓	✓	
	Yoder & Preeter (1988 : 4)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การวิจัยการ (2544 : 3-5)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การวิจัยการ (2545 : 5-11)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การวิจัยการ (2546 : 49)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2545 : 6-10)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การวิจัยการ (2546 : 50)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	เกรียงศักดิ์ เดวีญจพิทักษ์ (2546 : 52-107)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การวิจัยการ (2547 : 3-4)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	สุรางค์ ร่มวิริย (2547 : 4)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553 : 18)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	จังหวัดมหาสารคาม (2550 : 12)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	100 ทหาร จงกติกอัย และคณะ (2549 : 13-14)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 1-3)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	อนงค์ ชำโล (2550 : 96-99)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 7)		✓	✓	✓	✓	✓	✓	
จักร์ ศรีประหม (2552 : 45)		✓	✓	✓	✓	✓	✓	

จากตารางที่ 2 การสังเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สามารถสรุปได้ว่า มีตัวแปรทั้งสิ้น 19 ตัวแปร มีผู้นำมาศึกษาน้อยที่สุด 7 ตัวแปร และมีผู้นำมาศึกษา มากที่สุด 12 ตัวแปร คือ 1) ใฝ่เรียนรู้ 2) มีความเชื่อมั่นในตนเอง 3) รักษาดี ศาสน์ กษัตริย์ 4) ซื่อสัตย์สุจริต 5) รักความเป็นไทย 6) มีวินัย 7) มีความรับผิดชอบ 8) ขยันมุ่งมั่นใน การทำงาน 9) ประหยัดและอยู่อย่างพอเพียง 10) ความสามัคคี 11) ความกตัญญูกตเวที และ 12) มีจิตสาธารณะ ซึ่งผู้ที่มาศึกษา ได้แก่ Hoffman (1970 : 345) ; Rice (1978 : 128) ; Kleinfield (1983 : 53) ; Sesow and Vanclear (1988 : 47) ; Millen (2004 : 136) ; Harrison & Alfred (1984 : 8) ; Yoder & Proctor (1988 : 4) ; กรมวิชาการ (2544 : 3-5) ; กรมวิชาการ (2545 : 5-11) ; กรมวิชาการ (2546 : 49) ; สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2545 : 6-10) ; กรมวิชาการ (2546 : 50) ; เกียรติศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546 : 52-107) ; กระทรวง ศึกษาธิการ (2547 : 3 - 4) ; สุรางค์ รมหิรัญ (2547 : 4) ; สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553 : 18) ; เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และคณะ (2549 : 13-14) ; จังหวัดมหาสารคาม (2550 : 12) ; กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 1-3) ; อนงค์ จันใด (2550 : 96-99) ; กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 7) และ จักรี ศรีประนม (2552 : 45) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่า ตัวแปร ที่มีผู้นำมาศึกษามีความเห็นสอดคล้องกัน คือตั้งแต่ 11 คน ขึ้นไป จากผู้ที่นำมาศึกษาทั้งหมด 22 คน จึงจะถือเป็นตัวแปรที่ทำวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษา 12 ตัวแปร ที่มีความถี่มากที่สุด

ด้านที่ 1 การพัฒนาตนเอง ได้แก่ 1) ใฝ่เรียนรู้ และ 2) ความเชื่อมั่นในตนเอง

ด้านที่ 2 การพัฒนาการทำงานและการดำเนินชีวิต ได้แก่ 1) รักษาดี ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) รักความเป็นไทย 4) มีวินัย 5) มีความรับผิดชอบ 6) ขยันมุ่งมั่นใน การทำงาน และ 7) ประหยัดและอยู่อย่างพอเพียง

ด้านที่ 3 การพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ได้แก่ 1) ความสามัคคี

2) ความกตัญญูกตเวที และ 3) มีจิตสาธารณะ

แผนภาพที่ 2 องค์ประกอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านที่ 1 การพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย

1.1 การใฝ่เรียนรู้

1.1.1 ความหมายของใฝ่เรียนรู้

คุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้ มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังเช่น บุญชิต มณีโชติ (2540 : 24) กล่าวว่า ใฝ่รู้ใฝ่เรียน หมายถึง การที่บุคคลมีแรงจูงใจ ความปรารถนา ความอยากรู้ อยากรู้อยากเห็น ความกระตือรือร้น ความสนใจ และความพอใจที่จะแสวงหาข้อมูลความรู้ต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการ หรือกระหายใคร่รู้ที่เกิดขึ้น พฤติกรรมที่แสดงถึงการใฝ่รู้ใฝ่เรียน เช่น การสนใจแสวงหาความรู้ การคิดสืบค้น การสอบถามผู้รู้ การสืบเสาะหาความรู้ และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2551 : 13) ให้ความหมายไว้ว่าความสนใจใฝ่รู้ใฝ่เรียนและสร้างสรรค์ หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงถึงความสนใจ ความกระตือรือร้น ใฝ่คิดค้น แสวงหาความรู้ด้านต่าง ๆ ความสามารถในการจำแนก เปรียบเทียบ และวิเคราะห์เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ทั้งยังเป็นสิ่งที่บุคคลควรแสวงหา เพื่ออำนวยความสะดวกให้ชีวิตมีความเป็นอยู่ที่สะดวก ปลอดภัย และมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2542 : 3) และ ชิตสุภางค์ ทิพย์เที่ยงแท้ และคณะ (2543 : 13) ที่ให้ความหมายว่า การใฝ่รู้ใฝ่เรียน หมายถึง การที่บุคคลมีแรงจูงใจมีความปรารถนาที่จะได้มาซึ่งความรู้ เพื่อตอบสนองความต้องการหรือความอยากรู้อยากเห็นที่เกิดขึ้น ความต้องการหรือความอยากรู้ที่เกิดขึ้นนี้เป็นแรงผลักดันหรือแรงจูงใจให้มีการแสดงออกทางพฤติกรรม เช่น ความสนใจ ศึกษาค้นคว้า แสวงหาความรู้จากตำรา สนทนากับผู้รู้ ส่วน นิรันดร์ ตั้งธีระบัณฑิตกุล และคณะ (2542 : 3) กล่าวว่า คุณลักษณะการใฝ่รู้ใฝ่เรียนของนักเรียน หมายถึง ความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ รักการประดิษฐ์ ค้นคว้ารู้เท่าทันวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี และสามารถปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่ง ยูพิน โกลงทา และคณะ (2544 : 11) กล่าวว่า คุณลักษณะนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจ และพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงถึงความกระตือรือร้นสนใจ แสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนและนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงกล่าวว่า ความฉลาดรู้หรือความใฝ่รู้ใฝ่เรียน หมายถึง รู้แล้วสามารถนำมาใช้ประโยชน์ ได้จริง ๆ โดยไม่เป็นพิษเป็นโทษ การศึกษาเพื่อความฉลาดรู้ต้องยึดหลักอย่างน้อย 2 ประการ ประการแรก เมื่อจะศึกษาสิ่งใด

เรื่องใดให้รู้จริงควรจะได้ศึกษาให้ตลอด ครบถ้วน ทุกแง่ทุกมุม ไม่ใช่เรียนรู้แต่เพียงบางส่วน บางตอนหรือเฟื่องเฉพาะแต่เพียงบางแง่บางมุม อีกประการหนึ่ง ซึ่งจะต้องปฏิบัติประกอบกันไปเสมอ คือ ต้องพิจารณาศึกษาเรื่องนั้น ๆ ด้วยความคึกคักใจที่ตั้งมั่นเป็นปกติเที่ยงตรง และเป็นกลาง (สุภาพร มากแจ้ง. 2545 : 9) สอดคล้องกับ พัทธกัณฑ์ วงแหวน (2546 : 11) กล่าวว่า พฤติกรรมใฝ่เรียน หมายถึง การที่นักเรียนมีการกระทำ หรืออาการแสดงออกเพื่อตอบสนอง สิ่งเร้า โดยมีลักษณะเป็นผู้ที่มีนิสัยรักการอ่าน มีความกระตือรือร้น และสนใจเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและพยายามพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนแสวงหาความรู้ จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม

1.1.2 ประเภทของคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้

บุญชิต มณีโชติ (2540 : 116-119) แบ่งประเภทของความใฝ่รู้ใฝ่เรียน จำแนกออกเป็นด้าน ดังต่อไปนี้

- 1) การใฝ่รู้ใฝ่เรียน จำแนกตามเป้าหมายของการกระทำ ได้เป็น 4 ด้าน
  - คือ 1.1) การใฝ่รู้ใฝ่เรียนด้านครอบครัว หมายถึง การมุ่งแสดงหาหนทาง วิธีการที่จะทำให้ครอบครัวมีความสุขความเจริญ สมาชิกแต่ละคนอยู่ร่วมกันอย่างรักใคร่กลมเกลียว มุ่งพัฒนาความเป็นอยู่ของครอบครัวให้เจริญก้าวหน้า พฤติกรรมที่แสดงออก เช่น การสนใจศึกษาครอบครัวที่ประสบความสำเร็จ การสนทนากับผู้มีประสบการณ์ การค้นคว้าจากตำรา สื่อต่าง ๆ
  - 1.2) การใฝ่รู้ใฝ่เรียนด้านสังคม เป็นการมุ่งแสวงหา ไขว่คว้าให้ได้มาซึ่งสัมพันธภาพกับบุคคลต่าง ๆ ในสังคม ค้นหาวิธีการและกระทำตามแนวทางที่ตนคิดว่าจะสมหวัง ดังเป้าหมายใฝ่รู้ที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียนด้านสังคมจะต้องการให้ผู้อื่นยอมรับ เคารพรัก นับถือ เห็นคุณค่าของตนเอง พฤติกรรม ที่แสดงออกมักเข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ การเข้าสังคม ค้นคว้าหาแนวทางที่จะทำให้บรรลุตามความปรารถนา
  - 1.3) การใฝ่รู้ใฝ่เรียนด้านวิชาการ เป็นการใฝ่รู้ใฝ่เรียนที่เกี่ยวกับความรู้ หรือศาสตร์ต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับอาชีพของตนและศาสตร์อื่น ๆ ไม่จำกัด ต้องการมีความรู้เพิ่มเติม รู้ให้ลึกและรู้ให้กว้าง นำความรู้ใหม่ที่ได้มาพัฒนาเชื่อมโยงกับความรู้เก่า เพื่อสร้างความรู้ใหม่ที่พิเศษขึ้นกว่าเดิม แสดงออกโดยการค้นคว้าจากตำรา เอกสาร สิ่งตีพิมพ์ ศึกษาสอบถาม สนทนากับผู้รู้ และ
  - 1.4) การใฝ่รู้ใฝ่เรียนด้านอาชีพ เป็นความสนใจ ความต้องการที่จะพัฒนาอาชีพของตน ให้ก้าวหน้า โดดเด่น มีความเพียร

พยายาม โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายที่ตั้งไว้ มีความสุข มีความพอใจ กับอาชีพที่ทำ พฤติกรรมที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียนด้านอาชีพ แสดงออกในลักษณะมีระดับความต้องการ ระดับสูง พยายามปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ของตนให้ดีที่สุด มีความหวังที่จะให้อาชีพที่ตนทำ หรือ ตำแหน่งหน้าที่การงานของตนมั่นคง ก้าวหน้า เป็นที่ยอมรับ มีความตั้งใจในการทำงาน และมุ่งศึกษาวิธีการและปฏิบัติตามแนวทางที่ค้นพบเพื่อ ไปสู่เป้าหมาย

2) การใฝ่รู้ใฝ่เรียน จำแนกตามแรงจูงใจหรือความต้องการของบุคคล

แบ่งได้เป็น 3 ด้านคือ 2.1) การใฝ่รู้ใฝ่เรียนด้านผลสัมฤทธิ์ หมายถึง การที่บุคคลมีความต้องการ ประสบผลสัมฤทธิ์ มุ่งปรารถนาที่จะทำให้ผลการเรียนดีขึ้น ด้วยฝีมือของตนเอง และแสวงหา

แนวทางวิธีการ ที่จะพัฒนาปรับปรุงผลการเรียนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น มีความต้องการที่จะควบคุมผล ของพฤติกรรมกรใฝ่รู้ใฝ่เรียนที่แสดงออก เช่น การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การตั้งใจเรียน สนใจอยากเรียนตลอดเวลา การนำผลของความรู้ที่ได้มาพัฒนาปรับปรุงการเรียนให้ดียิ่งขึ้น

2.2) การใฝ่รู้ใฝ่เรียนด้านอำนาจหมายถึง การที่บุคคลมีความต้องการมีอำนาจเหนือบุคคลอื่น แสวงหาวิธีที่จะได้มาซึ่งอำนาจ และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ชอบแสดงออกถึงการมีอำนาจ

ชอบเป็นผู้นำกลุ่ม ศึกษาหาความรู้โดยการสังเกตจากบุคคลที่เป็นแบบอย่างของผู้มีอำนาจ ในทางชอบธรรม เป็นต้น 2.3) การใฝ่รู้ใฝ่เรียนด้านความสัมพันธ์เป็นการสนใจ และปรารถนา

ที่จะมีความสัมพันธ์ กับผู้อื่น พยายามหาแนวทาง วิธีการต่าง ๆ เพื่อมาพัฒนาปรับปรุงให้ตน เป็นที่ยอมรับของกลุ่มของสังคม เป็นที่ต้องการของสังคม เป็นที่รู้จักและต้องการรู้จักผู้อื่น

ด้วยพฤติกรรมกรใฝ่รู้ใฝ่เรียน ที่แสดงออกได้แก่ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากเอกสาร หนังสือ สิ่งพิมพ์เกี่ยวกับมนุษย์สัมพันธ์ หรือการสร้างสัมพันธ์ภาพ การสังเกตจากตัวแบบ

การฝึกฝนพัฒนาตนเองตามแบบที่รับรู้ เป็นต้น

3) การใฝ่รู้ใฝ่เรียน จำแนกตามลักษณะวิธีการค้นหาคำความรู้ มี 3 ประเภท

ดังนี้ 3.1) การใฝ่รู้ใฝ่เรียน โดยการเข้าชั้นเรียนตามหลักสูตรที่กำลังศึกษา มีการแสดงออก

คือ 3.1.1) สนใจกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 3.1.2) สนใจ

และต้องการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน 3.1.3) เตรียมตัวค้นคว้าล่วงหน้าก่อนเข้าชั้นเรียน

3.1.4) ตั้งใจ สนใจและอยากที่จะเรียนตลอดเวลา 3.1.5) หากสงสัย ไม่แน่ใจ ขัดแย้งจะแสวงหา

แนวทางแก้ไข โดยสนทนากับผู้รู้ สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซักถาม 3.1.6) พยายามนำ

ความรู้ที่ได้จากการเรียน มาพัฒนาปรับปรุงการเรียนให้ดีขึ้น 3.2) การใฝ่รู้ใฝ่เรียน โดยการศึกษาค้น

คว้าด้วยตนเองเนื่องจากบุคคลแต่ละคนมี โอกาสและความต้องการหรือความมุ่งหวังที่ต่างกัน

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ก็เป็นทางเลือกหนึ่งของผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนจะกระทำให้ได้มา

ซึ่งความต้องการของตนเอง วิธีการค้นคว้าหาความรู้ มักทำโดยการสนทนากับผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ การสังเกต การเลียนแบบจากสิ่งที่ได้พบเห็นตรงกับความมุ่งหวังของตน นอกจากนี้อาจต้องศึกษาจากตำรา เอกสาร สิ่งตีพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้าร่วมฟังการบรรยาย ตามโอกาสที่ตนเองสนใจ หรืออาจศึกษาทางไปรษณีย์ 3.3) การใฝ่รู้ใฝ่เรียน โดยการเข้ารับการศึกษาต่อเนื่องการอบรม สัมมนา การประชุม รูปแบบต่าง ๆ การศึกษาดูงาน บุคคลที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียนประเภทนี้จะสนใจ และอยากศึกษาในระดับที่สูงขึ้นหรือเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ เพื่อนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาปรับปรุงตน บุคคลเหล่านี้จึงมักมีโอกา และมีความกระตือรือร้นพัฒนาตนเอง ด้วยวิธีการค้นคว้าหาความรู้แบบนี้สูงกว่าวิธีอื่น

1.1.3 องค์ประกอบของความใฝ่เรียนรู้อยู่

บุญชิต มณีโชติ (2540 : 129) ได้สรุปว่า การใฝ่รู้ใฝ่เรียน จะเกิดขึ้นได้ จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้ คือ 1) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective) หมายถึง การที่รู้สึกว่าคุณค่า มีความรัก ความปรารถนา ความต้องการ ความสนใจ หรือความพึงพอใจ ต่อบางสิ่งบางอย่าง ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต มีความรู้สึกว่าคุณค่า มีคุณค่า มีความหมายสำหรับตนและอยากจะได้มาเป็นเจ้าของ 2) องค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive) หมายถึง การที่บุคคลจะมีการใฝ่รู้ใฝ่เรียน อย่างไรจะต้องอาศัยความรู้ หรือประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐาน การมีความรู้เดิมจะเป็นพื้นฐานให้คิด แสวงหาแนวทาง มีความคิด ไตร่ตรอง มีความรู้แก้ปัญหาเดิม และมีความสามารถที่จะแก้ปัญหาใหม่ 3) องค์ประกอบด้านการปฏิบัติ (Behavior Component) หมายถึง พฤติกรรมแสดงออกจากความรู้สึกและความคิดที่อยู่ภายในตนเอง สามารถแสดงให้เห็นได้จากการกระทำ

1.1.4 คุณลักษณะของผู้ที่มีความใฝ่เรียนรู้อยู่

จากการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวกับความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีผู้กล่าวถึงลักษณะของผู้ที่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนไว้ เช่น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2551 : 14) กล่าวถึงลักษณะของผู้ที่มีความสนใจใฝ่รู้ใฝ่เรียน และสร้างสรรค์ต้องมีลักษณะดังนี้ คือ 1) มีความชอบ ชื่นชมและการเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ 2) มีความใฝ่ฝันและจินตนาการ 3) มีการแสวงหาแนวทางใหม่ 4) มีความกระตือรือร้น อยากรู้ อยากเห็น 5) มีความตั้งใจ การเอาใจใส่ทำให้ดีกว่าเดิมอยู่เสมอ 6) มีความกล้า การริเริ่มและการตัดสินใจ 7) มีความเพียรพยายาม มุ่งมั่น บากบั่น มีความสงบ มีสมาธิ ในการทำสิ่งต่าง ๆ ไม่ย่อท้อ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 37) กล่าวถึง ลักษณะของผู้ที่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน คือ

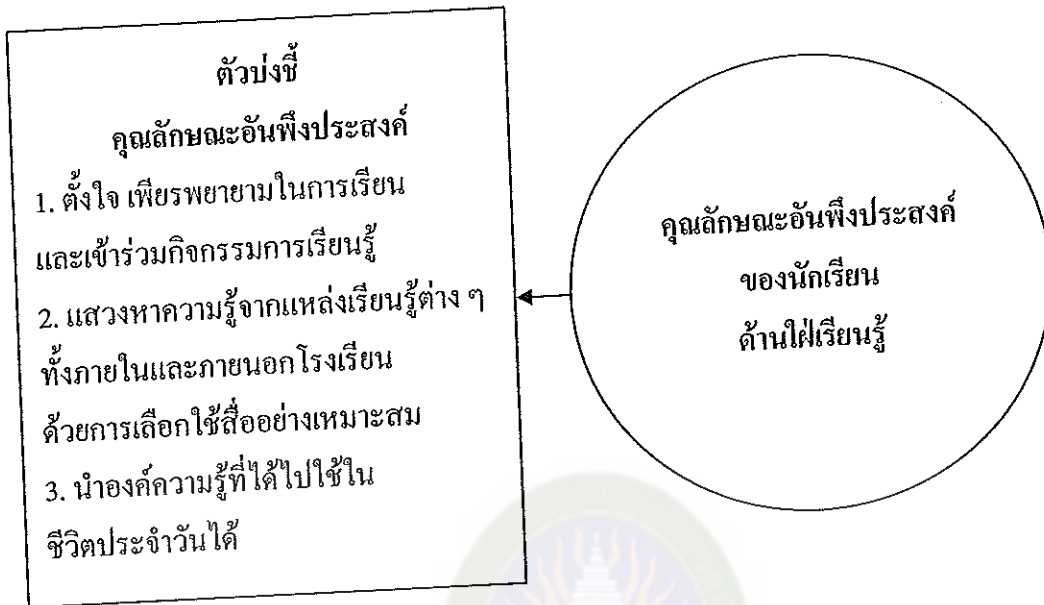
1) มีนิสัยรักการอ่าน 2) มีความกระตือรือร้น 3) กล้าแสดงความคิดเห็น 4) ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง 5) ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ส่วน กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2542 : 3) กล่าวถึงตัวบ่งชี้ ของผู้ที่มีความสนใจใฝ่รู้ใฝ่เรียน และสร้างสรรค์ ดังนี้ 1) เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ 2) กระตือรือร้น อยากรู้อยากเห็น 3) ตั้งใจ เอาใจใส่ ทำให้ที่อยู่เสมอ และ 4) ริเริ่ม กล้าแสดงออกและตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับ สุภาพร มากแจ้ง (2545 : 7-14) ที่ได้กล่าวถึง คุณลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียน ตามแนวพระราชจริยวัตรและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ดังนี้ 1) มีความอยากรู้ 2) มีความตั้งใจจริง มุ่งมั่นที่จะรู้ 3) มีความรักเรียน 4) มีเหตุผล 5) ความคิดริเริ่ม 6) การฝึกฝนค้นคว้า 7) รักการอ่าน และ 8) ความขยันหมั่นเพียร และสอดคล้องกับ จอห์น และคณะ (John & Other. 1994 : 39-42) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของผู้ที่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนที่สำคัญ มีลักษณะดังนี้ 1) ต้องมีเหตุผล 2) มีความอยากรู้อยากเห็น 3) มีแรงจูงใจ 4) ชอบศึกษาหาความรู้ และ 5) ชอบความท้าทาย และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สแตนเลย์และเจน (Stanley, Muchow & Jan Lynette. 1986 : Online) ได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับชีวิตของนักวิทยาศาสตร์ที่สำคัญ โดยใช้ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน สร้างสรรค์และการพัฒนามนุษย์ พบว่า จากการสัมภาษณ์และการสังเกตเกี่ยวกับการพัฒนาและกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาให้เป็นนักวิทยาศาสตร์ คือ ความอยากรู้ อยากรู้เห็น ความเชื่อ ความหวัง ความดูแลเอาใจใส่ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสร้างสรรค์ จุดมุ่งหมายและข้อจำกัด

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้ที่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และสรุปว่า ตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้อ ประกอบด้วย

1. ตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้
  2. แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก โรงเรียน
- ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม
3. นำองค์ความรู้ที่ได้ ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ตารางที่ 3 การตั้งเครือข่ายที่ต่างประเทศอันพึงประสงค์ด้าน ใฝ่เรียนรู้

แหล่งข้อมูล		รศ
ด้านใฝ่เรียนรู้ 1. ตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนรู้ และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ 2. แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม 3. นำองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นสูง (2551 : 14)	✓
	คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 37)	✓
	กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2542 : 3)	✓
	สุภาพร มากแข็ง (2545 : 7-14)	✓
	John & other. 1994 : 39-42)	✓
	Stanley-Muchow & Jan Lynette. 1986 : Online)	✓
	กรวิชากร (2544 : 3-5)	✓
	กรวิชากร (2545 : 5-11)	✓
	กรวิชากร (2546 : 49)	✓
	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา (2545 : 6-10)	✓
	กรวิชากร (2546 : 50)	✓
	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546 : 52-107)	✓
	กรวิชากรศึกษา (2547 : 3-4)	✓
	สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548 : 18)	✓
เจื้อนทร์ งามเลิศอู๋ และคณะ (2549 : 13-14)	✓	
จังหวัดมหาสารคาม (2550 : 12)	✓	
กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 1-3)	✓	
อมงศ์ จันท (2550 : 96-99)	✓	
กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 7)	✓	
จักรี ศรีประทุม (2552 : 45)	✓	

แผนภาพที่ 3 องค์ประกอบย่อยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนด้านใฝ่เรียนรู้

1.2 ความเชื่อมั่นในตนเอง

1.2.1 ความหมายของความเชื่อมั่นในตนเอง

ความเชื่อมั่นในตนเอง ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายทัศนะ กล่าวคือ นีองนูช เพียร์ดี (2542 : 20) ได้กล่าวว่า ความเชื่อมั่นในตนเองหมายถึง การกล้าแสดงออก ในการตอบคำถาม การกล้าซักถาม กล้าแสดงความคิดเห็น การกล้าตัดสินใจโดยไม่ลังเลด้วยตนเอง มีความรอบคอบ สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีความเป็นตัวของตัวเอง เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อตนเอง ตลอดจนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม และพิมพิกา คงเรือง (2542 : 12) ได้กล่าวว่า ความเชื่อมั่นในตนเองหมายถึงบุคลิกภาพของบุคคลที่มีความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อตนเอง มีความภาคภูมิใจในตนเอง กล้าคิด กล้าแสดงออก มีความเป็นตัวของตัวเอง รวมทั้งจัดการแก้ปัญหาและปรับตัวอยู่ในสังคมด้วยความรู้สึกที่มั่นคง เพื่อสุขภาพจิตที่ดี และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ส่วน วารุณี เจริญรัตน โชติ (2543 : 18) ได้กล่าวว่า ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง บุคลิกภาพส่วนหนึ่งของบุคคลในการกล้าคิดกล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจ และมีความเชื่อมั่นในการทำสิ่งต่าง ๆ ยอมรับผลที่เกิดขึ้นด้วยความพอใจและความภาคภูมิใจ สอดคล้องกับ เมทินี ด่านยังอยู่ (2544 : 9) ได้กล่าวว่า ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกของเด็กด้วยความเชื่อมั่น ซึ่งสังเกตได้จากท่าทาง การกระทำการแสดงความคิดเห็นหรือภาษาของเด็ก และใช้ชีวิตร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งความเชื่อมั่นในตนเองนั้นจะเกิดขึ้นด้วยการสร้างบรรยากาศให้เด็กได้พัฒนาอย่างอิสระ และอบอุ่นใจ นอกจากนี้ ชีรภาพ วัฒนวิจารณ์ (2545 : 127) ได้กล่าวว่า ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง เป็นสิ่งที่อยู่ภายในตัวเรา โดยจะทำหน้าที่กำกับความคิดและความรู้สึกของเรา ในปัญหาต่าง ๆ และจะแสดงออกมาในลักษณะของพฤติกรรมที่ปรากฏต่อบุคคลภายนอก ซึ่งก็คือสิ่งที่เรียกกันว่า บุคลิกภาพ

สรุปได้ว่า ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการกล้าแสดงออกการพึ่งตนเอง การเป็นตัวของตัวเอง และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ได้ถูกต้องและเหมาะสม

1.2.2 ความสำคัญของความเชื่อมั่นในตนเอง

ได้มีผู้ให้ความสำคัญของความเชื่อมั่นในตนเองไว้หลายทัศนะ เช่น พิมพิกา คงเรือง (2542 : 13) กล่าวว่า ความเชื่อมั่นในตนเองเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง เพราะการดำเนินชีวิตของบุคคลทั่วไปต้องอาศัยความกล้าคิด กล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจ

กล้าเผชิญต่ออุปสรรคความยากลำบาก ตลอดจนการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งบุคลิกภาพเหล่านี้มีคุณค่าและเป็นประโยชน์สำหรับเด็กปฐมวัยอย่างยิ่งที่จะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในสังคมต่อไป และวารุณี เจริญรัตน์ โสคติ (2543 : 19) ได้กล่าวว่า ความเชื่อมั่นในตนเองมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของบุคคลในสังคม เนื่องจากบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง จะประสบผลสำเร็จทั้งด้านการเรียน การทำงาน สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เมื่อบุคคลในสังคมมีความสุขจะส่งผลดีต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ส่วน เมทินี ด่านยังอยู่ (2544 : 10) กล่าวว่า ความเชื่อมั่นในตนเองมีความสำคัญและจะเกิดขึ้นได้เมื่อเด็กได้รับความสำเร็จจากการปฏิบัติกิจกรรมหรือกระทำสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ บุคคลยิ่งประสบความสำเร็จมากเท่าไร ย่อมทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้นเท่านั้น เมื่อบุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเองเขาจะรู้สึกว่าเขาไม่อยู่ได้อำนาจของคนอื่น ทำให้ความยุ่งยากใจต่าง ๆ ลดลงไป หรือหมดไปอันเป็นผลให้มีความสามารถที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น สามารถรับฟังความคิดเห็นหรือคำนิยมของผู้อื่น ได้ด้วย ผู้ที่มีความเชื่อมั่นจึงมีลักษณะของบุคคลที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ มาสโลว์ (Maslow, 1964 : 411) ได้กล่าวว่า คนทุกคนในสังคมมีความปรารถนาที่จะได้รับความสำเร็จ ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) และต้องการให้คนอื่นยอมรับนับถือในความสำเร็จของตนด้วยถ้าความต้องการนี้ได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอจะทำให้บุคคลนั้นมีความเชื่อมั่นในตนเองรู้สึกว่าเขาเองมีค่ามีความสามารถและมีประโยชน์ต่อสังคม แต่ถ้าความต้องการนี้ถูกขัดขวางจะทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีปมด้อยหรือเสียความภาคภูมิใจในตนเองได้ และยังสอดคล้องกับสมาคมการศึกษาแห่งอเมริกา (Child Study Association of America, 1952 : 185-186) แสดงความคิดเห็นได้ว่า ความเชื่อมั่นในตนเองจะเกิดขึ้นกับเด็กที่ประสบผลสำเร็จในการกระทำสิ่งต่าง ๆ เสมอ บุคคลยิ่งประสบผลสำเร็จมากเท่าไรยิ่งทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้นเท่านั้น เมื่อบุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเองจะรู้สึกตัวเองว่าไม่ถูกข่มขู่จากคนอื่น ทำให้ความยุ่งยากใจลดลงไปหรือหมดไป อันเป็นผลทำให้มีความสามารถที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้ได้ผลดียิ่งขึ้นซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม นอกจากนี้ แบร์ริค เคนริจ (Breckenridge, 1993 : 80, 249) พบว่า การได้รับการยอมรับจากครอบครัวจะเป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้เด็กสามารถพัฒนาความคิดเรื่องการนับถือตนเองและความเชื่อมั่นในตนเอง เด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะมีความสามารถในการควบคุมตนเองและมีความรับผิดชอบและสามารถแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมด้วย สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ได้แก่ การฝึกฝนเพิ่มเติมเป็นพิเศษ

อยู่เสมอ ๆ จนมีทักษะและความสามารถสูง ในที่สุดจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองขึ้น นอกจากนี้ความเชื่อมั่นในตนเองยังขึ้นอยู่กับระดับอายุ ระดับพัฒนาการ และกลุ่มที่เด็กร่วมเล่นหรือร่วมทำงาน ตลอดจนสถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำลังเผชิญอยู่ เด็กที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง คือ เด็กที่ไม่บรรลุนิติภาวะทางอารมณ์ ไม่กระปรี้กระเปร่าในการกระทำสิ่งต่าง ๆ และไม่ยอมต่อสู้กับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง

1.2.3 องค์ประกอบของความเชื่อมั่นในตนเอง

ได้มีผู้ให้พฤติกรรมที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของความเชื่อมั่นในตนเอง กล่าวไว้หลายทัศนะดังนี้คือ สมจินตนา คูปตสุนทร (2547 : 44) ได้จัดกลุ่มพฤติกรรม ความเชื่อมั่นในตนเองไว้ 3 ลักษณะ ดังนี้คือ 1) การกล้าแสดงออก คือ การกล้าคิด กล้าพูด กล้ากระทำ กล้าแสดงความสามารถของตนเองออกมา และกล้ายอมรับผิด 2) การพึ่งตนเอง คือ สามารถช่วยตัวเองและทำอะไรได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องมีใครคอยช่วยเหลือและสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง 3) การเป็นตัวของตัวเอง คือ การมีเหตุผลไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ มีความพอใจในการกระทำของตน พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ และรู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง และ 4) การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม คือ การมีมนุษยสัมพันธ์กับคนอื่น รู้จักช่วยเหลือกับ หมู่คณะ การยอมรับกับสถานการณ์ใหม่ ๆ และ นงลักษณ์ เกตุการณ์ (2551 : 45-46) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเอง ประกอบด้วย พฤติกรรม 3 ลักษณะ ดังนี้คือ 1) การกล้าแสดงออก คือ การกล้าพูด กล้าแสดงออก กล้าถาม กล้าตัดสินใจ ในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจ ไม่ประหม่าเงินอาย 2) การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม คือ การเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนและครูด้วยความสนใจ ให้ความช่วยเหลือ ยอมรับความช่วยเหลือจากเพื่อน ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม 3) ความภาคภูมิใจในตนเอง คือ ความพึงพอใจในผลงานของตนเอง แสดงความชื่นชมและยอมรับการกระทำของตนเอง การเปิดเผยผลงานของตนต่อกลุ่มดีใจและมี ความสุขเมื่อประสบความสำเร็จจากการทำกิจกรรม ส่วนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2552 : 34-40) สรุปว่า พฤติกรรมที่แสดงถึงการมีความเชื่อมั่นในตนเอง มี 4 ลักษณะ ดังนี้คือ 1) การกล้า 2) การพึ่งตนเอง 3) การเป็นตัวของตัวเอง และ 4) การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม

1.2.4 คุณลักษณะของความเชื่อมั่นในตนเอง

ได้มีผู้กล่าวถึงลักษณะของเด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเองไว้หลายทัศนะ เช่น วิไลวรรณ เกื้อทาน (2540 : 13) กล่าวว่า เด็กที่จะมีความเชื่อมั่นในตนเองจะเป็นผู้ที่มีความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น กล้าแสดงออก มีความเป็นผู้นำมีความรับผิดชอบ ชอบอิสระ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มองโลกในแง่ดีและสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม

และ พิมพิกา คงรุ่งเรือง (2542 : 15) ให้ความเห็นว่าเด็กจะมีความเชื่อมั่นในตนเองจะเป็นผู้ที่มีความกล้าคิด กล้าพูด กล้าตัดสินใจ และกล้าแสดงออก รวมทั้งมีความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อตนเอง และผู้อื่นและสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งสอดคล้องกับ วารุณี เจริญรัตน โชติ (2543 : 21) ได้กล่าวว่า เด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะมีลักษณะเป็นผู้มีความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น กล้าแสดงออก มีความเป็นผู้นำ มีความรับผิดชอบ ชอบอิสระ มีความคิดสร้างสรรค์ มองโลกในแง่ดี และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ ส่วน ชีรภาพ วัฒนวิจารณ์ (2545 : 127) ที่ได้กล่าวว่า คนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะเป็นคนที่มีลักษณะมั่นคง ไม่ลังเลในการตัดสินใจ ไม่วิตกกังวลต่อสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ไม่พุ่มพ่ายหรือกังวลต่อสิ่งที่เกิดขึ้นไปแล้ว สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ และเมื่อประเมินว่าตัวเองไม่พร้อมก็กล้าและมั่นใจที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น สอดคล้องกับ นงลักษณ์ เกตุการณ์ (2551 : 49) ได้กล่าวว่า เด็กที่มีความมั่นใจในตนเองจะเป็นเด็กที่กล้าพูด กล้าแสดงออก กล้าคิด และปฏิบัติในสิ่งที่ตนเองเห็นว่าดีแล้วถูกต้องแล้ว มีบุคลิกภาพที่เปิดเผยแสดงความเป็นตัวของตัวเอง รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้ง่าย ในขณะที่เดียวกันก็พร้อมที่จะยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล และพร้อมจะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นที่ตนเองมั่นใจว่าจะทำสิ่งนั้น ๆ ได้ดีกว่าตนเพื่อให้งานที่ได้รับมอบหมายเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และเมทินี คำนยังอยู่ (2544 : 21) กล่าวถึงลักษณะที่เด็กแสดงออกถึงความเชื่อมั่นมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ 1) กล้าแสดงออกและมีความเป็นตัวของตัวเองด้วยความกล้าพูด กล้าทำ กระตือรือร้นกับการทำกิจกรรม สบตาผู้สนทนา 2) สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ และ 3) มีความภาคภูมิใจในตนเอง

นอกจากนี้ ไชมอนด์ (Symonds. 1964 : 85-86) ยังกล่าวว่า บุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะไม่ชอบจ้านต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยสิ้นเชิงทีเดียว และ เฮิร์ดล็อก (Hurlock. 1968 : 48) พบว่า เด็กที่มีความนึกคิดที่ดีเกี่ยวกับตนเองจะรู้สึกว่าไม่มีใครข่มขู่ ศีรษะจะตั้งตรงเสมอ เวลาพูดจึงมักจะประสานตาไม่หลบสายตาของผู้สนทนาและผู้อื่น เสียงที่พูดดังฟังชัดเป็นการแสดงออกถึงความกล้าและความมั่นใจในตนเองที่จะเผชิญต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ และเผชิญต่อความเป็นจริงแม้ว่าเหตุการณ์หรือความเป็นจริงที่เกิดขึ้นจะเป็นอุปสรรคต่อการทำงานก็ไม่บังเกิดความท้อถอยยังคงรับผิดชอบและตั้งใจทำงานนั้น ๆ ต่อไปอย่างเชื่อมั่นว่า ตนสามารถกระทำสิ่งที่กำลังทำอยู่ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยตนเอง

ส่วน ไมเออร์ (Myers. 1983 : 328) ได้กล่าวถึงความมั่นคง และการยืนกรานต่อการกระทำในแต่ละบุคคลทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เช่น การแสดงออกต่อหน้าชุมชน โดยการไม่ประหม่า มีความมั่นคงในอารมณ์ และความมั่นใจในความสามารถของตนเองที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี สามารถในการสื่อสารความรู้สึกและเนื้อหาอย่างชัดเจน ซึ่ง โยเคอร์และพรอคเตอร์ (Yoder & Proctor. 1988 : 4) กล่าวว่า เด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเองมีลักษณะดังนี้คือ 1) กล้าแสดงออกในสิ่งที่เหมาะสมปราศจากความก้าวร้าว 2) มีความเชื่อมั่นในตนเอง ถึงแม้ว่าทุกคนจะค้านเข้า 3) เป็นมิตรกับคนทั่วไป 4) มุ่งมั่นทำงานจนกระทั่งสำเร็จ และมั่นใจว่าสิ่งที่รู้เป็นสิ่งที่ดีพอ 5) เมื่อได้รับความสำเร็จ และถูกปฏิเสธก็มีความมั่นคงพร้อมที่จะถูกขึ้นสู่ด้วยความเข้มแข็ง 6) ทำงานร่วมกับคนอื่นได้ดี 7) เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่เหมาะสม พร้อมที่จะเป็นผู้นำได้โดยไม่รีรอ และ 8) มีความคาดหวังที่จะเป็นผู้นำอย่างน้อยที่สุด 1 ครั้ง ดังนั้นความเชื่อมั่นในตนเองจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ทุกคน เนื่องจากความเชื่อมั่นเป็นรากฐานของความกล้าที่จะลงมือกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งผลที่ตามมาจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวก็ได้ เพราะประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจะเป็นบทเรียนสำหรับการตัดสินใจในครั้งต่อไป แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องได้รับแรงผลักดันจากบุคคลรอบข้างที่เด็กไว้วางใจในการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ให้กล้าแสดงออกและกระทำในสิ่งที่ตนเองเชื่อมั่นว่าถูกต้องจนประสบความสำเร็จ ซึ่งจะส่งผลให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง คือกล้าแสดงออก การพึ่งตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมและดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

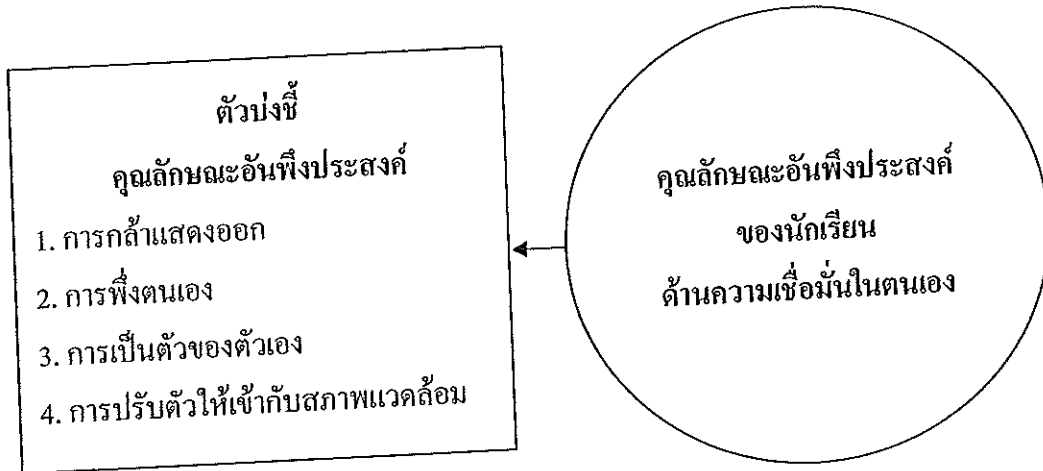
จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และสรุปว่า ตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ประกอบด้วย

1. การกล้าแสดงออก
2. การพึ่งตนเอง
3. การเป็นตัวของตัวเอง
4. การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม

ตารางที่ 4 การตั้งตารางที่ตัวเองซึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง

แหล่งข้อมูล	Symonds (1964 : 85-86)	Hurlock (1968 : 48)	Harrison & Alfred (1984 : 8)	Yoder & Proctor (1988 : 4)	วิลธรรม เกตุาน (2540 : 13)	ขุมพิลา กุญชรเรือง (2542 : 15)	กรวิชากร (2544 : 3-5)	กรวิชากร (2545 : 5-11)	กรวิชากร (2546 : 49)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา (2545 : 6-10)	กรวิชากร (2546 : 50)	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546 : 52-107)	กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 3-4)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา (2548 : 18)	เสด็จนารถ จงสถิตยกุล และคณะ (2549 : 13-14)	วารุณี เจริญศรีไพศาล (2543 : 21)	ธีรภาพ วัฒนกิจวารณ (2545 : 127)	นงลักษณ์ เกตุการณ (2551 : 49)	เมทินี ลำยองอัย (2544 : 21)	จักร์ศรีประหม (2552 : 45)	
ตัวชี้ ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

แผนภาพที่ 4 องค์ประกอบย่อยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง

2. ด้านที่ 2 การพัฒนาการทำงานและการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย

2.1 รักษาติ ศาสน์ กษัตริย์

2.1.1 ความหมายของรักษาติ ศาสน์ กษัตริย์

รักษาติ ศาสน์ กษัตริย์ มีผู้ให้ความหมายหลากหลาย เช่น สุพิตรรา สุภาพ (2541 : 27) ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้คือ ความรักชาติ หมายถึง การมีความรักไทย นิยมไทย สำนึกและภูมิใจในความเป็นคนไทย มีความผูกพันห่วงแหนมาตุภูมิ มุ่งมั่นส่งเสริมความเจริญก้าวหน้า และความมั่นคงของประเทศ รวมทั้งการรักษาเกียรติภูมิของชาติ ความรักสถาบัน ศาสนา หมายถึง การมีความรัก ความภาคภูมิใจ ความศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ รู้แก่นแท้ของศาสนา และยึดถือเป็นแนวทางในการประพฤติตนเพื่อพร้อมที่จะดำรงไว้ซึ่งสถาบันศาสนา ความรักพระมหากษัตริย์ หมายถึง การมีความจงรักภักดีและศรัทธาในพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ และมีลพินทรา ยินดีสุข (2547 : 60-64) กล่าวว่า การปลุกฝังให้เกิดความภาคภูมิใจที่เกิดในแผ่นดินไทย มีความสำนึกในชาติแผ่นดินผู้เลื่อมใสศาสนา และจงรักภักดีในองค์พระมหากษัตริย์ เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวมเพื่อพระมหากษัตริย์ และเพื่อชาติได้ ซึ่งได้ให้ความหมายไว้ว่า การรักษาติ หมายถึง การมีความรักชาติ ภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย มีความผูกพันห่วงแหนมาตุภูมิหรือแผ่นดินถิ่นเกิด การเคารพธงชาติไทย ยกย่องเทิดทูนบรรพบุรุษของชาติ ความรักศาสนา หมายถึง การมีความรัก ความภาคภูมิใจ ความศรัทธาในศาสนาที่ตนรัก เคารพในศาสดาของศาสนาที่ตนนับถือ รู้ถึงแก่นแท้ของศาสนา และยึดถือเป็นแนวทางในการประพฤติตน เพื่อดำรงไว้ซึ่งศาสนา พร้อมที่จะส่งเสริมทำนุบำรุงและพัฒนาให้ศาสนาเจริญสืบไป และความรักพระมหากษัตริย์และราชวงศ์ หมายถึง ความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์และราชวงศ์ ไม่หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ทั้งการแสดงออกถึงการเคารพและเทิดทูน การทำความเคารพเพลงสรรเสริญพระบารมี

สรุปได้ว่า รักษาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ ดำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย ศรัทธายึดมั่นในศาสนาและเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

2.1.2 การปลุกฝังให้รักษาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และราชวงศ์

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประวัติความเป็นมาอย่างช้านาน เคยเจริญรุ่งเรืองมีเกียรติยศแผ่ไพศาลไปยังนานาประเทศ และเคยตกต่ำได้รับความเดือดร้อน แต่ก็ยังสามารถรักษาอิสรภาพ ประชาธิปไตยไว้ได้จนถึงปัจจุบัน เพราะคนไทยยึดมั่นในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นอุดมการณ์ชีวิต (ทองต่อ กล้วยไม้, 2542 : 5) และมีสัญลักษณ์เป็นที่เคารพ

สักการะคือ ธงชาติไทย พระพุทธรูป และพระบรมฉายาลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ เมื่อสถาบันทั้ง 3 เป็นสิ่งที่คนไทยเทิดทูน จึงมีความสำคัญควรแก่การสร้างค่านิยมด้านความรักและความสำนึกในการรักษาเกียรติภูมิของสถาบันทั้ง 3 ให้ฝังในดวงจิตของคนไทย ดังนั้น การปลูกฝังให้รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และราชวงศ์มีดังนี้

1) การปลูกฝังให้รักชาติ ประกอบด้วย 1.1) ขั้นการรับรู้ ได้แก่ ให้เด็กมีความภาคภูมิใจที่เกิดมาในแผ่นดินไทย โดยใช้กิจกรรมการดูวีดิทัศน์เกี่ยวกับประเทศไทย การร้องเพลงปลุกใจ การร้องเพลงชาติ การเคารพชาติ สนทนากับเด็กเกี่ยวกับเรื่องของบุคคลที่ทำชื่อเสียงให้ประเทศไทย ให้เด็กรู้จักสัญลักษณ์ของประเทศ เช่น เพลงชาติไทย ธงชาติไทย ให้เด็กรู้จักรูปร่างลักษณะ สีและความหมายของแต่ละสีในธงชาติไทย ให้เด็กรู้จักความเป็นมาของชาติ โดยการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ พาเด็กไปทัศนศึกษาพิพิธภัณฑ์หรือสถานที่ ๆ แสดงผลงานของบรรพบุรุษที่รักษาชาติไว้ และนำพฤติกรรมนิสัยของคนไทยในปัจจุบันมายกตัวอย่างให้เด็กทราบ เช่น คนไทยไม่นิยมใช้ของไทย ไม่รู้จักการอดทนรอคอย 1.2) ขั้นการตอบสนอง ได้แก่ ฝึกให้เด็กยืนตรงเมื่อได้ยินเสียงเพลงชาติไทย ฝึกให้เด็กร้องเพลงชาติไทยให้ถูกต้อง ช่วยผู้ใหญ่คิดธงชาติที่โรงเรียนหรือที่บ้านในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ และจัดนิทรรศการเกี่ยวกับเรื่องชาติไทยในโอกาสต่าง ๆ 1.3) ขั้นการเห็นคุณค่า ได้แก่ เล่านิทานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวีรชนไทย ท่องคำคล้องจองสั้น ๆ เช่น เมืองไทยเรานี้แสนดี หนักหนา ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ให้เด็กบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนเช่น ช่วยกันรักษาความสะอาด เปรียบเทียบสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติของประเทศไทยกับประเทศอื่น ๆ และให้เด็กฟัง เช่น ประเทศที่มีทะเลทราย 1.4) ขั้นการจัดระบบ ได้แก่ การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ใหญ่ในการเคารพธงชาติที่เด็กเห็นและปฏิบัติตาม สนทนาเกี่ยวกับเนื้อเพลงชาติ และให้เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงของโรงเรียนจนเป็นนิสัย 1.5) ขั้นการจัดระบบ ได้แก่ การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ใหญ่ในการเคารพธงชาติที่เด็กเห็นและปฏิบัติตาม สนทนาเกี่ยวกับเนื้อเพลงชาติ และให้เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงของโรงเรียนจนเป็นนิสัย และ 1.6) ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย ได้แก่ การยืนตรงเมื่อได้ยินเสียงเพลงชาติ

2) การปลูกฝังให้รักศาสนา ประกอบด้วย 2.1) ขั้นการรับรู้ ได้แก่ สอนให้เด็กรู้จักวัด โบสถ์และมัสยิด โดยการดูวีดิทัศน์หรือพาไปทัศนศึกษา จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศทางศาสนา เช่น โรงเรียนมีพระพุทธรูป มีโต๊ะหมู่บูชาให้เด็กเห็น นิมนต์พระเจริญบาทหลวงหรือโต๊ะอิหม่าม มาโรงเรียนในโอกาสอันควร และให้เด็กได้รู้จักสัญลักษณ์ของศาสนา 2.2) ขั้นการตอบสนอง ได้แก่ จัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา

วันออกพรรษา วันคริสต์มาส ฯลฯ ฝึกให้เด็กสำรวจตนเองเมื่ออยู่ต่อหน้าพระหรือนักบวช
 ในศาสนาของตน ฝึกให้เด็กรู้จักการแสดงความรักที่ถูกต้องตามหลักศาสนาของตน เช่น
 การไหว้ การกราบ ให้เด็กฟังนิทานชาดกหรือนิทานที่เกี่ยวกับเรื่องของศาสนาที่ตนนับถือ
 ฝึกให้เด็กนั่งสมาธิและบอกถึงประโยชน์ของการนั่งสมาธิ ฝึกให้เด็กร้องเพลงธรรมะสั้น ๆ
 2.3) ขั้นการเห็นคุณค่า ได้แก่ ให้เด็กสวดมนต์ในระหว่างเช้าแถวตอนเช้าและก่อนนอนเป็น
 ประจำทุกวัน เปรียบเทียบคนทำความดีกับความชั่วให้เด็กเห็นอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม เช่น
 เด็กที่มีความกตัญญูต่อพ่อแม่กับเด็กที่ทำร้ายพ่อแม่ และให้เด็กรู้ว่าการเชื่อฟังคำสั่งสอนของ
 ศาสนาจะเกิดผลดีต่อตนเอง เช่น ได้รับคำชมเชยเมื่อทำความดี 2.4) ขั้นการจัดระบบ ได้แก่
 ให้เด็กปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนาโดยการทำตามผู้ใหญ่ และฝึกให้เด็กแยกพฤติกรรม
 ที่ควรทำกับไม่ควรทำ เช่น พูดไม่ดีแล้วไม่มีเพื่อนกับการพูดดีแล้วมีเพื่อนมาก และ
 2.5) ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย ได้แก่ ให้เด็กสวดมนต์โดยไม่ต้องสั่งให้ทำและทำเป็น
 ประจำทุกวัน เด็กแสดงความเคารพสัญลักษณ์ของศาสนา และเด็กสามารถสวดมนต์ได้ถูกต้อง

3) การปลูกฝังให้รักพระมหากษัตริย์และราชวงศ์ ประกอบด้วย

3.1) ขั้นการรับรู้ ได้แก่ จัดสิ่งแวดล้อม บรรยากาศให้เด็กเกิดความรักในองค์พระมหากษัตริย์
 และราชวงศ์ เช่น การมีพระบรมฉายาลักษณ์ไว้ในห้องเรียน คู่มือที่ศึ้นเกี่ยวกับพระราชมณเฑียรกิจ
 รวมทั้งข่าวประจำพระราชสำนัก ทำสมุดภาพพระมหากษัตริย์และราชวงศ์ ฟังเพลงสรรเสริญ
 พระบารมีและสนทนาเกี่ยวกับเพลง 3.2) ขั้นการตอบสนอง ได้แก่ ฝึกให้เด็กแสดงความเคารพ
 พระบรมฉายาลักษณ์ พระบรมสาทิสลักษณ์ เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงสดุดีมหาราชา
 ร่วมกิจกรรมในวันเฉลิมพระชนมพรรษา เช่น การประดับธงชาติไว้หน้าบ้าน การจัด
 นิทรรศการ 3.3) ขั้นการเห็นคุณค่า ได้แก่ ฝึกร้องเพลงที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ เช่น
 เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงสดุดีมหาราชา ทักท้วงโครงการในพระราชดำรินี้อ่อน
 ให้เด็กเห็นความสำคัญของพระมหากษัตริย์ โดยการยกตัวอย่างประกอบภาพ การที่พระองค์
 ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทุกคน เช่น ทรงพระราชทานสิ่งของช่วยเหลือประชาชน
 เมื่อเกิดภัยพิบัติ 3.4) ขั้นการจัดระบบ ได้แก่ เล่าเรื่องเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ได้และแสดง
 พฤติกรรมได้อย่างเหมาะสมเมื่อกล่าวถึง เด็กบอกเหตุผลที่ตนเองรักพระมหากษัตริย์และ
 ราชวงศ์ 3.5) ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย ได้แก่ ยินตรงเมื่อได้ยินเพลงสรรเสริญพระบารมี
 แสดงความเคารพเมื่อเดินผ่านพระบรมฉายาลักษณ์หรือพระบรมสาทิสลักษณ์ แสดงความ
 เคารพพระมหากษัตริย์และราชวงศ์ได้ทั้งต่อหน้าและลับหลัง นำพระบรมราโชวาทหรือ
 พระราชดำรัสมาปฏิบัติ เช่น ความอดทน ความประหยัด ความซื่อสัตย์

2.1.3 คุณลักษณะของความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

คุณลักษณะของนักเรียนที่มีต่อความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักเรียน เพื่อความเจริญก้าวหน้า และความมั่นคงของประเทศ ดังนั้นจึงต้องปลูกฝังให้นักเรียนมีค่านิยมความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และราชวงศ์ ซึ่งจากทฤษฎีการปลูกฝังค่านิยมของ บลูม (Bloom. 1972 : 3) เกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาค่านิยมสำหรับนักเรียน นำมากำหนดคุณลักษณะและการปลูกฝังค่านิยมความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และภาคภูมิใจในชาติของตน ซึ่งสอดคล้องกับ แอนเดรน (Andrain. 1971 : 4-8) กล่าวว่า ปกติแล้วผู้ใหญ่จะไม่ยอมรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบ้านการเมืองของเด็ก แต่ในตัวของเด็กทุกคนจะมีความสนใจทางการเมืองและหน้าที่ของตน ในฐานะเป็นพลเมืองคนหนึ่งตั้งแต่เริ่มรู้จักและจำความได้ แต่ความคิดใด ๆ ในรูปแบบนั้นจะยังไม่เกิดขึ้นจนกว่าเด็กจะมีอายุประมาณ 9-13 ปี ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้จะค่อย ๆ มากขึ้น และจะเป็นระยะที่เด็กเริ่มเข้าสู่ไฮสกูล ความสำนึกทางคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองของเด็กจะสูงขึ้นอย่างมาก ความรู้ที่เด็กจะได้มาเกี่ยวกับเรื่องนี้ นั้น ไม่เพียงแต่จะได้มาจากเนื้อหาวิชาในหน้าที่พลเมืองเท่านั้น เด็กจะได้มาจากคำสนทนาของบุคคลในครอบครัว จากหนังสือพิมพ์ จากวิทยุและโทรทัศน์ นอกจากนี้ แอนเดรนยัง ได้กล่าวต่อไปอีกว่า ความรู้ ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองหรือคุณธรรมแห่งพลเมืองด้นั้น มีทั้งในด้านความรู้ ความคิด และทางด้านความสนใจ คุณค่าทัศนคติ และแรงจูงใจ นอกจากนี้ ฮารอน (Aharon. 2002 : 24) ได้ศึกษาเรื่อง การสอนความรักชาติ โดยการสอนผ่านทางนโยบายสังคม ในศตวรรษที่ 20 ของการศึกษาในตุรกีและอียิปต์ พบว่าการสอนในชั้นประถมศึกษาจะเน้นการสอนโดยการให้หัวข้อทางประวัติศาสตร์ กฎหมาย ภาษาและวัฒนธรรม รวมทั้งหลักสูตรในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แต่การสอนนั้นจะได้ผลหรือไม่ได้ผลมาจากภูมิหลังของครอบครัวของผู้เรียน ส่วน จอห์นสันและเวนนาเบิ้ล (Johnson & Venable. 1986 : 29) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความจงรักภักดีของครูต่อผู้ใหญ่ ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา กับพฤติกรรมการใช้กฎระเบียบและความสัมพันธ์กับหน่วยเหนือของครูใหญ่ ความจงรักภักดีในที่นี้หมายถึง ความรู้สึกและการแสดงออก ซึ่งความเคารพรักต่อผู้บังคับบัญชา ความจงรักภักดีประกอบด้วยมิติสามมิติคือ 1) พฤติกรรมที่แสดงออก (Behavioral Aspect) 2) ความรู้สึก (Affective Aspect) 3) การรับรู้ โดยไม่ต้องสงสัยว่าผู้บังคับบัญชา คือ ผู้นำของตน (Cognitive Aspect) พฤติกรรมและความรู้สึกที่เป็นเครื่องชี้วัดความจงรักภักดีจำแนกตามด้านดังนี้คือ 1) ด้านพฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่ ความไม่เอียงข้าง

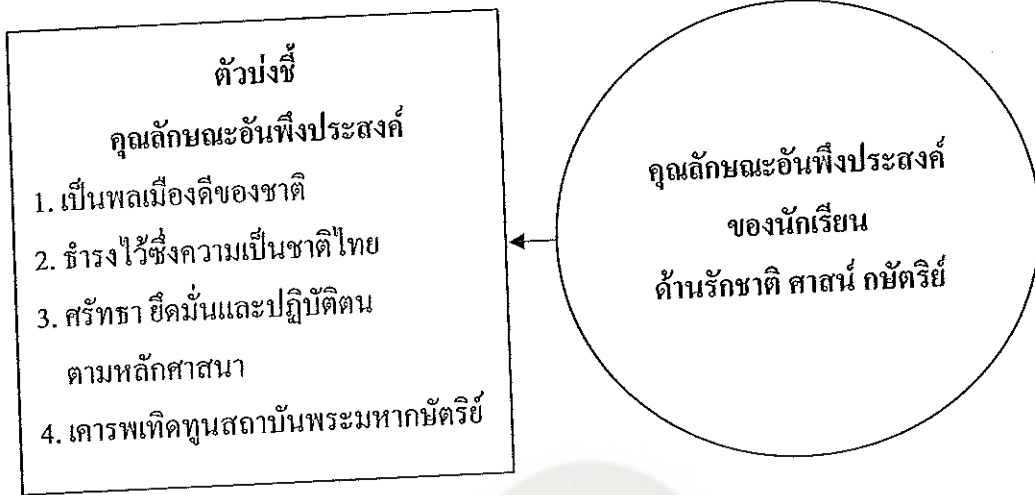
ไปจากองค์กร ความต้องการที่จะย้ายตามองค์กร เมื่อองค์กรย้ายไปที่อื่น 2) ด้านความรู้สึกรู้สึกได้แก่ ความรักที่จะทำงานกับองค์กร ความพึงพอใจในองค์กร 3) ด้านการรับรู้ ได้แก่ ความเชื่อมั่นและไว้วางใจในองค์กรความเชื่อถือในผู้บังคับบัญชาและองค์กรแม่คนอื่น จะมีปฏิกริยาต่อการตัดสินใจขององค์กรความรู้สึกว่าองค์กรและผู้บังคับบัญชามีคนดี รับผิดชอบแทนเมื่อตัวเองบกพร่อง และความรู้สึกโดยตรงว่ามีความจงรักภักดีต่อองค์กร

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันที่เป็นรากฐานของประเทศ ผู้ที่รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ มีความสามัคคีปรองดอง ภูมิใจ เชิดชูความเป็นชาติไทย ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ และแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ที่มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และสรุปว่า ตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ประกอบด้วย

1. เป็นพลเมืองดีของชาติ
2. ชำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย
3. ศรัทธา ยึดมั่นและปฏิบัติตนตามหลักศาสนา
4. เคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

แผนภาพที่ 5 องค์ประกอบย่อยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
ด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

2.2 ชื่อสัตย์สุจริต

2.2.1 ความหมายของความชื่อสัตย์สุจริต

ชื่อสัตย์สุจริต ได้มีผู้ให้ทัศนะไว้หลายท่าน เช่น ยอดชาย แพชนะ (2541 : 18) ได้ให้ความหมายชื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ลักษณะจิตใจที่ไปกำหนดการแสดงพฤติกรรมออกมาต่อวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่าง ๆ ที่มีความมั่นคงไม่แปรผันไปตามความต้องการของตน หรือของบุคคลอื่นทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม พุศและปฏิบัติตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น และ กฤตรินทร์ นิมทองคำ (2542 : 15) ให้ความหมายของความชื่อสัตย์ว่า หมายถึง การประพฤติอย่างเหมาะสม มีความชื่อสัตย์ ไม่คดโกง ชื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อครอบครัวต่อมิตรสหาย และมีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ ไม่คิดทรยศ ประกอบอาชีพในทางสุจริตไม่ขโมยของผู้อื่น และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด เช่น ตรงต่อเวลา พุศแต่ความจริง ละอายต่อบาป ไม่เอาเปรียบ ไม่ทุจริต มีความรับผิดชอบ ยุติธรรม ไม่หลอกลวง ไม่หาประโยชน์ในทางมิชอบ ส่วน ทวี บุญเขต (2542 : 12) ให้ความหมายของความชื่อสัตย์สุจริตว่า หมายถึง ความภักดี ความชื่อตรง การประพฤติตรง คือ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง โดยมากผู้ชื่อสัตย์สุจริตจะเป็นผู้มีกำลังใจเข้มแข็ง มีใจบริสุทธิ์ หนักแน่น อุดม รักเกียรติยศชื่อเสียง ไม่เห็นแก่ตัว นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 60-61) ได้ให้ความหมาย ความชื่อสัตย์สุจริตไว้ว่า เป็นจริยธรรมที่เน้น ความชื่อสัตย์ต่อตนเอง หน้าที่การงาน คำมั่นสัญญา แบบแผนกฎหมายและความถูกต้อง อันดีงาม มีลักษณะพฤติกรรมซึ่งบ่ง ดังนี้คือ 1) ชื่อตรงต่อเวลา 2) ชื่อตรงต่องานของตัวเอง ที่กำหนดให้ 3) ชื่อตรงต่อหน้าที่การงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน 4) ชื่อตรงต่อคุณธรรม (ความประพฤติที่ดี) ที่ยึดถือปฏิบัติ 5) ชื่อตรงต่อการนัดหมาย (การพบปะ การประชุม) 6) ชื่อตรงต่อการให้สัญญา 7) ชื่อตรงต่อคำสั่งของครู 8) ชื่อตรงต่อระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษา 9) ชื่อตรงต่อทรัพย์สินของผู้อื่น 10) ชื่อตรงต่อหน้าที่การงาน 11) ชื่อตรงต่อระเบียบแบบแผนประเพณี 12) ชื่อตรงต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสังคม 13) ชื่อตรงต่องานที่หมั่นถ่อมอบหมาย และ 14) ชื่อตรงต่อข้อมูลปัจจุบัน โดยรู้จักจำแนกระหว่างข้อมูล และประเมินค่าของผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีความยุติธรรม

สรุปได้ว่า ความชื่อสัตย์สุจริต หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้อง ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ

2.2.2 คุณลักษณะของความซื่อสัตย์สุจริต

กรมการศาสนา (2542 : 86 – 89) และ ทวี บุญเขต (2542 : 12)

ได้ให้ขอบข่ายผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต มีลักษณะดังนี้คือ 1) ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ได้แก่ ไม่สับปลับกลีบกลอก ไม่คล้อยตามพวกที่ลากหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย มั่นคงต่อการกระทำดีของตน ไม่คดโกง มีความตั้งใจทำงานจริง ประพฤติตรงตามพูดและคิด

2) ความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงาน ได้แก่ ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ทำประโยชน์ส่วนตัว 3) ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล คือ มีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น ต่อมิตร ต่อหัวหน้างานต่อผู้มีพระคุณ ได้แก่ ประพฤติตรงไปตรงมา ไม่คิดคดต่อผู้อื่น ไม่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย ไม่สอพลอเพื่อหาประโยชน์ส่วนตัว เตือนสติและแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยาหรือกลั่นแกล้ง ความซื่อสัตย์สุจริตต่อคณะ สังคม และประเทศชาติ ได้แก่ ความร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และไม่ร่วมมือกันทำงานใด ๆ ที่ผิดต่อกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับของสังคมและหมู่คณะ สอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2543 : 147-148) จำแนกความซื่อสัตย์สุจริตออกได้ดังนี้คือ 1) ความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเอง คือ มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี การมีความละเอียด เกรงกลัวต่อการกระทำผิด การไม่พูดสับปลับหลอกลวง การไม่คิด โลกของผู้อื่น ไม่คล้อยตามพวกที่ลากหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย มั่นคงในการทำดีของตน ไม่คดโกง มีความตั้งใจทำงานจริง ประพฤติตรงตามที่พูดและคิด ในกรณีของนักเรียนจะเห็นความซื่อสัตย์ต่อตนเองคือ เรียนจริงมาโรงเรียนตรงต่อเวลา ทำการบ้านไม่ลอกคนอื่น เวลาสอบก็ตั้งใจสอบ ไม่ทุจริตในห้องสอบ 2) ความซื่อสัตย์สุจริตต่อบุคคล คือ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อผู้อื่น ต่อมิตร ต่อหัวหน้างาน ต่อผู้มีพระคุณ ลักษณะสำคัญคือ มีความจริงใจต่อผู้อื่น ไม่ชักชวนผู้อื่นไปในทางที่เสื่อมเสีย ไม่สอพลอเพื่อหาประโยชน์ส่วนตน เตือนสติแนะนำในสิ่งที่เป็นของตน โดยการลักขโมยหรือโกง ไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น ยอมรับผิดหากตนเป็นผู้ทำผิดต่อผู้อื่น ไม่คิดนินด รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น ไม่หยิ่งของใจของผู้อื่นไป โดยไม่ได้รับอนุญาต มีความประพฤติดีทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น 3) ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ คือ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนทำหรือได้รับมอบหมายและทำให้ดีที่สุด ไม่ทอดทิ้งหน้าที่ ไม่ทุจริตคดโกง ไม่ใช้อำนาจหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนตน รักษาระเบียบกฎเกณฑ์ ตรงต่อเวลา ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว 4) ความซื่อสัตย์ต่อหมู่คณะ สังคมและประเทศชาติ คือการรักษาความลับสัญญา ไม่คิดประทุษร้ายต่อหมู่คณะ รักษาความสามัคคี ไม่นำความลับ

ของหมู่คณะ สังคม ประเทศชาติไป เปิดเผย ไม่เป็นคั่นเหตุให้คนภายนอกมาทำลายหมู่คณะ ไม่คิดทรยศ ทำลายสถาบันหลักของชาติ ไม่ร่วมมือกันทำงานใด ๆ ที่ผิดกฎหมาย หรือระเบียบ ข้อบังคับ สำคัญว่าตนเองเป็นพลเมืองของประเทศ จะต้องปฏิบัติตน เป็นพลเมืองดี ช่วยกัน รักษาความสงบ สิ่งใดที่สร้างขึ้นเป็นสาธารณสมบัติจะต้องช่วยกันรักษาและรู้จักใช้อย่าง ทะนุถนอม

นอกจากนี้ กฤติพงศ์ บุญรงค์ (2550 : 43-44) ได้วิเคราะห์ โครงสร้างของ ความซื่อสัตย์ ออกเป็น 4 ลักษณะคือ 1) ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง คือความรู้สึกรับผิดชอบชีวิต มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก คือ 1.1) ไม่สับปรับ กลับกลอก 1.2) ไม่คัดลอกตามพวกที่ลากหรือจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย 1.3) มั่นคงต่อการกระทำดี ของตน 1.4) ไม่คดโกงมีความตั้งใจจริง 1.5) ประพฤติตรงตามที่พูด 2) ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ การงาน พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก คือ 2.1) ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ ส่วนตัว 2.2) ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ทำประโยชน์ส่วนตัว 3) ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล คือ มีความ ซื่อตรงต่อผู้อื่น ต่อมิตร ต่อหัวหน้าต่อผู้มีพระคุณ พฤติกรรมที่แสดงออก คือ 3.1) ประพฤติ ตรงไปตรงมาไม่คิดคดต่อผู้อื่น 3.2) ไม่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย 3.3) ไม่สอพลอเพื่อหา ประโยชน์ส่วนตน 3.4) ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยาหรือกลั่นแกล้ง 4) ความ ซื่อสัตย์ต่อคณะ สังคมและประเทศชาติพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออก คือ 4.1) ร่วมมือ ร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ 4.2) ไม่เห็นแก่ประโยชน์ของตนหรือเอาดีเข้าตน 4.3) ไม่ร่วมมือกันทำงานใด ๆ ที่ผิดกฎหมาย หรือผิดระเบียบข้อบังคับของสังคมหรือหมู่คณะ นอกจากนี้ยังได้ระบุถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความไม่ซื่อสัตย์สุจริตที่พบอยู่ในชีวิตประจำวัน ดังนี้คือ 1) ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างไม่อยู่ก็ไม่ทำงาน 2) มาทำงานช้าเลิกก่อนเวลาที่กำหนด 3) ยืมเงินแล้วทำเป็นลืมไม่ส่งคืน 4) ทำของผู้อื่นเสียหายแล้วนิ่งเฉย 5) ทำงานแต่เฉพาะหน้า ทำงานลวก ๆ 6) ชื่อของสตางค์ทอนเกินก็เฉยเสีย 7) เอาของคนอื่นมาเป็นของตน 8) ไม่ชำระ หนี้ 9) ไม่รักษาคำมั่นสัญญา 10) ทูจริตต่อหน้าที่ การคดโกง 11) กล่าวเท็จ การบิดพลิ้ว การหลอกลวง และ 12) ไม่ตรงต่อเวลา ซึ่งสอดคล้องกับ แซทเตอร์ลี (Satterlee, 2002 : 07) ได้ศึกษาเรื่องความไม่ซื่อสัตย์สุจริต ทางด้านวิชาการของนักเรียน งานวิจัยนี้จัดทำขึ้นเนื่องจาก พบว่า ขณะนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีงานวิจัยหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นว่าเด็กนักเรียน ได้มี พฤติกรรมที่ส่อไปในทางทุจริตและไม่ซื่อสัตย์ในห้องเรียนมากขึ้นทุกวัน เด็กนักเรียนเหล่านี้ ยังคงใช้วิธีการที่ไม่ซื่อสัตย์ต่าง ๆ กัน เช่น ลอกการบ้านเพื่อน ลอกข้อสอบของเพื่อนในระหว่าง สอบ รวมถึงนำข้อสอบไปบอกเพื่อนที่จะสอบในรายวิชาเดียวกัน บรรดานักวิจัยได้พยายาม

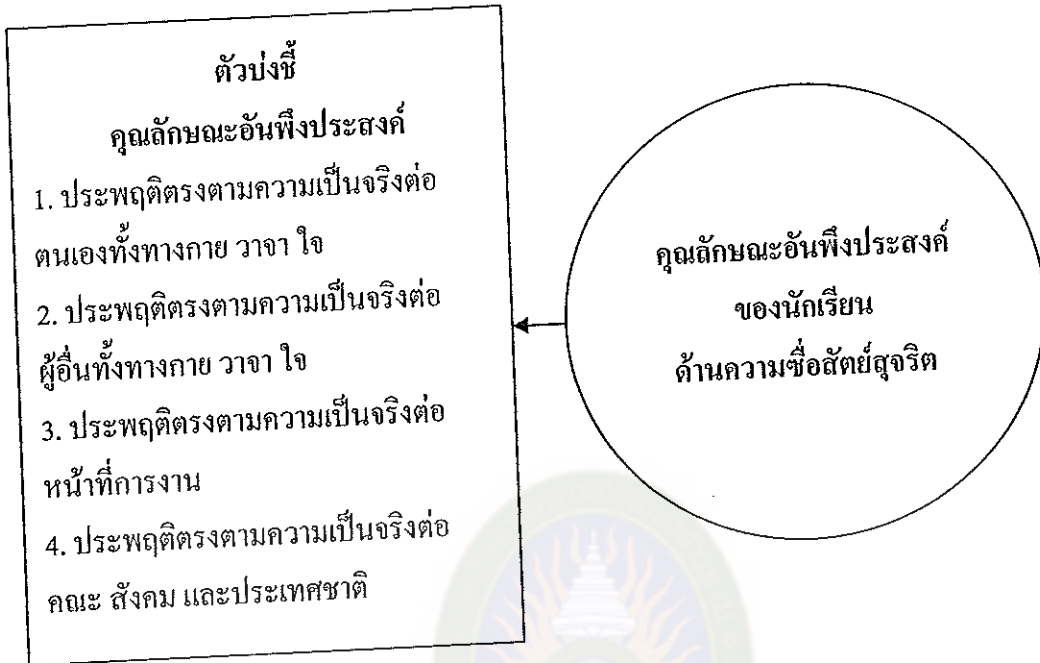
ค้นหาสาเหตุว่า เหตุใดนักเรียนจึงมีแนวโน้มที่จะไม่ซื่อสัตย์ ผลการวิจัยพบว่า มีหลายสาเหตุที่จูงใจให้เด็กนักเรียนประพฤติผิด เช่น กลัวความล้มเหลว ต้องการที่จะได้เกรดดี ๆ ได้รับความกดดันจากบุคคลรอบข้างให้ได้คะแนนดี ขาดความกระตือรือร้นในการแข่งขัน และประเมินค่าตนเองต่ำ และสอดคล้องกับ คอร์ท และคณะ (Court, P., et al. 1995 : 321) ได้ศึกษาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนผ่านการสอนทักษะทางสังคม พบว่า แนวทางการแก้ไขหลักมีด้วยกัน 3 ประการคือ 1) การสอนให้เด็กแก้ไขปัญหาร่วมกัน 2) การสอนให้เด็กแก้ไขปัญหานั้น และ 3) การนำโครงการที่ช่วยน้องมาใช้ การวิเคราะห์ภายหลังจากการนำยุทธวิธีดังกล่าวมาใช้พบว่า พฤติกรรมของนักเรียนหลายคนรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมของพวกเขาก็เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตามพบว่า นักเรียนที่มีปัญหาด้านการเรียน และปัญหาทางพฤติกรรมอย่างรุนแรงหรือนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่แตกแยก จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองได้ยากกว่านักเรียนที่มาจากสังคมที่ไม่มีปัญหา ส่วน มิลเลน (Millen. 2004 : 136) ได้ศึกษาการสร้างสมดุลระหว่างการใช้ยุทธวิธีการสอนอย่างมีประสิทธิภาพในการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทางที่ดีขึ้นสำหรับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษต่ำและมีพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ว่า การสอนอย่างมีประสิทธิภาพถือว่าเป็นวิธีการที่สำคัญในการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทางที่ดีขึ้น เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นและขาดพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ ซึ่งจุดเด่นหลายด้านของการสอนอย่างมีประสิทธิภาพนี้ประกอบขึ้นด้วยลักษณะต่างๆดังต่อไปนี้คือ 1) การเสนอโอกาสหลาย ๆ ด้านให้กับนักเรียนที่จะเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในการเรียน และ 2) การให้คำชมในกรณีที่นักเรียนมีพฤติกรรมต่อการเรียน และพฤติกรรมต่อสังคมที่เหมาะสมถูกต้อง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และสรุปว่า ตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความซื่อสัตย์ สุจริต ประกอบด้วย

1. ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองทั้งทางกาย วาจา ใจ
2. ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ
3. ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อหน้าที่การงาน
4. ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อคณะ สังคม และประเทศชาติ

ตารางที่ 6 การสังเคราะห์ข้อมูลตามต้นพืชประสมคีตตามข้อด้วยสุจริต

แหล่งข้อมูล	Satterlee (2002 : 07)	Corn podens and other (1995 : 321)	Sesow and Vanclar (1988 : 47)	Millen (2004 : 136)	กรมการศาสนา (2542 : 86 - 89)	ทวี นุชเมศ (2542 : 12)	กรมวิชาการ (2543 : 147-148)	กฤตพงศ์ บุญรักษา (2550 : 43-44)	กรมวิชาการ (2544 : 3-5)	กรมวิชาการ (2545 : 5-11)	สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (2545 : 6-10)	กรมวิชาการ (2546 : 50)	กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 3-4)	ตำราวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548 : 18)	เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และคณะ (2549 : 13-14)	วารุณี เจริญรักษา (2543 : 21)	ธีรภาพ วัฒนใจ (2545 : 127)	นงลักษณ์ เทพการ (2551 : 49)	หมานี่ ต่ายอยู่ (2544 : 21)	จักร์ ตรีประหม (2552 : 45)	
คัมภีร์ คัมภีร์ คัมภีร์ คัมภีร์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	20
	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	20
	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	20
	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	20

แผนภาพที่ 6 องค์ประกอบย่อยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนด้านความซื่อสัตย์สุจริต

2.3 รักความเป็นไทย

2.3.1 ความหมายของรักความเป็นไทย

รักความเป็นไทย มีผู้ความหมาย เช่น มิลินทรา ยินดีสุข (2547 : 65-67)

กล่าวว่า การรักความเป็นไทย เป็นการปลูกฝังให้เด็กเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในสังคมไทย ซึ่งเป็นแบบแผนการปฏิบัติที่ค้ำจุนและการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมไทยสามารถเรียนรู้ เข้าใจ ซาบซึ้ง ยอมรับและใช้ปฏิบัติร่วมกันในสังคมไทย แบ่งได้ 7 ประเภท คือ การรักภาษาไทย หมายถึง การใช้ภาษาไทยที่เป็นภาษาประจำชาติไทย ในการติดต่อสื่อสารให้ถูกต้อง มีความภาคภูมิใจในภาษาไทย การรักประเพณีไทย หมายถึง ความชื่นชอบในระเบียบแบบแผนการปฏิบัติที่เห็นว่าดี ว่าถูกต้อง หรือเป็นสิ่งที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคมและมีการปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมา ได้แก่ ประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีลอยกระทง สงกรานต์ ประเพณีทางศาสนาและการอนุรักษ์ไว้ซึ่งประเพณีของชาติ การรักมารยาทไทย หมายถึง การประพฤติปฏิบัติระหว่างบุคคลต่อบุคคลที่สังคมยอมรับ ได้แก่ มารยาททางกาย เช่น การรับประทานอาหาร การแสดงความเคารพและมารยาททางวาจา การรักอาหารไทย หมายถึง ความชื่นชอบในอาหารไทยประเภทคาวหวาน รสชาติของอาหารไทย การใช้อุปกรณ์ในการรับประทานอาหาร การรักการแต่งกายไทย หมายถึง ความชื่นชอบในการแต่งกายที่สวยงามและการใช้เสื้อผ้าที่ตัดเย็บจากผ้าไทย การรักดนตรีไทย หมายถึง ความรัก ความซาบซึ้ง การเห็นคุณค่าของเครื่องดนตรีไทย เพลงไทย การรักภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การส่งเสริมให้เด็ก ได้รู้จักและเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตน สรุปได้ว่า รักความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรม ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม

2.3.2 การปลูกฝังให้รักความเป็นไทย

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีการเรียนรู้ ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และสร้างรูปแบบการดำรงชีวิตขึ้นมา ในสังคมและสืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นลำดับ (กฤษณา วงษาสันต์. 2542 : 81) ดังนั้นการปลูกฝังให้เด็กรักวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจในความเป็นชาติเอกราช มีดังนี้ (มิลินทรา ยินดีสุข. 2547 : 120-121 ; Bloom. 1972 : 34-35)

1) การปลูกฝังให้รักภาษาไทย ประกอบด้วย 1.1) ขั้นการรับรู้ ได้แก่ ฝึกทักษะภาษาไทยโดยการเล่านิทาน เล่นเกม และร้องเพลง ให้เด็กท่องคำคล้องจองง่าย ๆ และ ให้เด็กรู้จักตัวอักษร โดยใช้กิจกรรม เช่น การจับคู่ภาพ-ตัวอักษร 1.2) ขั้นการตอบสนอง ได้แก่ ฝึกพูด ฟัง คำสุภาพ และการทักทาย ฝึกมารยาทในการพูดและการฟังที่ดี และฝึกการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันและการใช้คำที่เหมาะสม 1.3) ขั้นการเห็นคุณค่า ได้แก่ ให้เด็กเห็นประโยชน์ของการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง เช่น การพูดสุภาพทำให้มีเพื่อนมาก การพูดสื่อสารให้เข้าใจ 1.4) ขั้นการจัดระบบ ได้แก่ เด็กแยกตัวอักษรไทยกับตัวอักษรภาษาอื่นได้ และให้เด็กที่มีชื่อเล่นภาษาอื่น ได้ทดลองตั้งชื่อตนเองเป็นภาษาไทย 1.5) ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย ได้แก่ ฝึกให้เด็กไม่พูดคำหยาบ และฝึกการพูดภาษาไทยให้ถูกต้อง

2) การปลูกฝังให้รักประเพณีไทย ประกอบด้วย 2.1) ขั้นการรับรู้ ได้แก่ การเล่าเรื่องหรือนิทานเกี่ยวกับความสำคัญของประเพณีไทยให้เด็กฟัง เช่น ประเพณีวันลอยกระทงว่า เราลอยเพื่ออะไร คุณภาพเกี่ยวกับกิจกรรมในวันประเพณีต่าง ๆ จากวิถีทัศนัรูปภาพ ฯลฯ และร้องเพลงที่เกี่ยวกับประเพณีไทย เช่น เพลงลอยกระทง เพลงสงกรานต์ 2.2) ขั้นการตอบสนอง ได้แก่ จัดสถานการณ์จำลองงานวันประเพณีไทยให้เด็กเข้าร่วม สร้างสรรค์งานศิลปะเกี่ยวกับประเพณีไทย เช่น หล่อเทียนจำพรรษา ประดิษฐ์กระทง 2.3) ขั้นการเห็นคุณค่า ได้แก่ บอกวิธีการอนุรักษ์ประเพณีไทย 2.4) ขั้นการจัดระบบ ได้แก่ ปฏิบัติตนตามกรอบของประเพณีไทยได้ เช่น การเล่นน้ำสงกรานต์ 2.5) ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย ได้แก่ เข้าร่วมประเพณีได้อย่างเหมาะสม

3) การปลูกฝังให้รักมารยาทไทย ประกอบด้วย 3.1) ขั้นการรับรู้ ได้แก่ เล่าเรื่องหรือนิทานเกี่ยวกับมารยาทไทยให้เด็กฟังและใช้ภาพประกอบการเล่า ให้ดูภาพมารยาทไทย เช่น มารยาทในการรับประทานอาหาร มารยาทในการไหว้ และมารยาทในการเดิน การยืน การนั่ง ฯลฯ 3.2) ขั้นการตอบสนอง ได้แก่ ฝึกการแสดงความเคารพให้ถูกต้อง และสวยงาม ฝึกมารยาทในการรับประทานอาหาร มารยาทในการสนทนา ให้ผลัดกันเป็นผู้นำในการแสดงมารยาทหน้าชั้นเรียน และให้พ่อแม่เป็นแบบอย่างในการฝึกมารยาท 3.3) ขั้นการเห็นคุณค่า ได้แก่ ให้เกิดความภาคภูมิใจในการเป็นผู้มีมารยาทดีและชมเชยเมื่อเด็กปฏิบัติได้ถูกต้องและสวยงาม 3.4) เด็กแสดงออกถึงมารยาทไทยได้อย่างงดงามเหมาะสมและกำหนดข้อตกลงของโรงเรียนในการปฏิบัติมารยาทไทย เช่น ไม่พูดคำหยาบ ไม่ส่งเสียงดังในห้องเรียน 3.5) ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย ได้แก่ สังเกตการณ์มีมารยาทที่ดีของเด็ก

4) การปลูกฝังให้รักอาหารไทย ประกอบด้วย 4.1) ขั้นการรับรู้ ได้แก่ สนทนาเรื่องราวของอาหารไทยพร้อมแสดงภาพให้เด็กดู ให้เด็กชิมรสอาหารไทย-ขนมไทย แล้วบอกความรู้สึก ชอบ-ไม่ชอบ 4.2) ขั้นการตอบสนอง ได้แก่ ให้ทำอาหารไทยง่าย ๆ ที่ไม่ซับซ้อน เด็กแสดงการใช้อุปกรณ์ในการรับประทานอาหารไทย 4.3) ขั้นการเห็นคุณค่า ได้แก่ บอกประโยชน์และจุดเด่นของอาหารไทยได้ เปรียบเทียบผลดีของการใช้อุปกรณ์ ในการรับประทานอาหารไทยกับอาหารของชาติอื่น เช่น การใช้ช้อนของไทยกับการใช้ ตะเกียบของจีน 4.4) ขั้นการจัดระบบ ได้แก่ จัดกิจกรรมสนับสนุนเด็กรับประทานอาหารไทย โดยการจัดงานวันอาหารไทย วันอาหารสะอาด และให้เด็กบอกชื่ออาหารไทยที่ชอบ 4.5) ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย ได้แก่ จัดกิจกรรมให้เด็กร่วมรับประทานอาหารไทย ทุกสัปดาห์และให้เด็กรับประทานขนมไทยเป็นประจำ

5) การปลูกฝังให้รักการแต่งกายไทย ประกอบด้วย 4.1) ขั้นการรับรู้ ได้แก่ เล่าเรื่องการแต่งกายของคนไทยให้เด็กฟัง โดยการยกตัวอย่างประกอบภาพ หรือแสดง เครื่องแต่งกายไทยของจริง 5.2) ขั้นการตอบสนอง ได้แก่ จัดนิทรรศการโดยให้เด็กช่วยกันหา ภาพการแต่งกายของคนไทยมาจัดแสดง 5.3) ขั้นการเห็นคุณค่า ได้แก่ ให้มีกิจกรรมการแต่งกาย ด้วยผ้าไทยสัปดาห์ละ 1 วัน 5.4) ขั้นการจัดระบบ ได้แก่ เด็กชอบการแต่งกายแบบไทยด้วยการ สังเกตของครู เด็กเปรียบเทียบการแต่งกายที่สุภาพกับไม่สุภาพ และ 5.5) ขั้นการพัฒนา เป็นลักษณะนิสัย ได้แก่ เด็กแต่งกายสุภาพและแต่งโดยความต้องการของตนเอง

6) การปลูกฝังให้รักดนตรีไทย ประกอบด้วย 6.1) ขั้นการรับรู้ ได้แก่ ให้เด็กเห็นเครื่องดนตรีไทย ให้เด็กฟังเพลงไทย เพลงกล่อมเด็กจากเทพหรือบรรเลงสด ให้เด็กฟังเพลงแล้วจำแนกได้ว่า เพลงใดเป็นเพลงจากเครื่องดนตรีไทย 6.2) ขั้นการตอบสนอง ได้แก่ เด็กทดลองเล่นเครื่องดนตรีไทยชนิดง่าย เช่น กรับ ฉิ่ง ขลุ่ย ฯลฯ 6.3) ขั้นการเห็นคุณค่า ได้แก่ ฟังการเคลื่อนไหวตามจังหวะดนตรีไทย 6.4) ขั้นการจัดระบบ ได้แก่ ให้เด็กเล่าความรู้สึก ที่ไม่ยินเสียงดนตรีไทย 6.5) ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย ได้แก่ ให้เด็กฟังดนตรีไทยทุกวัน

7) การปลูกฝังให้รักภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย 7.1) ขั้นการรับรู้ ได้แก่ ให้ดูภาพเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน ครูและเด็กช่วยกันเล่าเรื่องความสำคัญ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น 7.2) ครูและเด็กช่วยกันเล่าเรื่องความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 7.3) ขั้นการตอบสนอง ได้แก่ เจริญวิทยากรมาสอนวิธีการผลิตภูมิปัญญาท้องถิ่น เด็กได้ทดลองปฏิบัติ และพาเด็กไปทัศนศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน 7.4) ขั้นการเห็นคุณค่า ได้แก่ จัดนิทรรศการเกี่ยวกับสิ่งของและผลิตผลภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เด็กเห็นและเกิด

ความภาคภูมิใจ 7.5) ขึ้นการจักระบบ ได้แก่ เปรียบเทียบผลิตผลของภูมิปัญญาท้องถิ่นกับผลิตผลที่ผลิตโดยโรงงานอุตสาหกรรมให้เด็กเห็น เด็กสามารถแนะนำให้ผู้ปกครองช่วยอุดหนุนสินค้าที่ผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และสนับสนุนให้เด็กมีแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างผลิตผลในท้องถิ่นตนเอง และ 7.6) ขึ้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย ได้แก่ เด็กใช้สินค้าที่ผลิตในท้องถิ่น ซึ่งจากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การรักความเป็นไทยก็คือการรักษาวัฒนธรรมไทยที่เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ และควรปลูกฝัง คือ ภาษาไทย มารยาทไทย ประเพณีไทย อาหารไทย การแต่งกายไทย คนตรีไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น (กฤษณา วงษาสันต์. 2542 : 90)

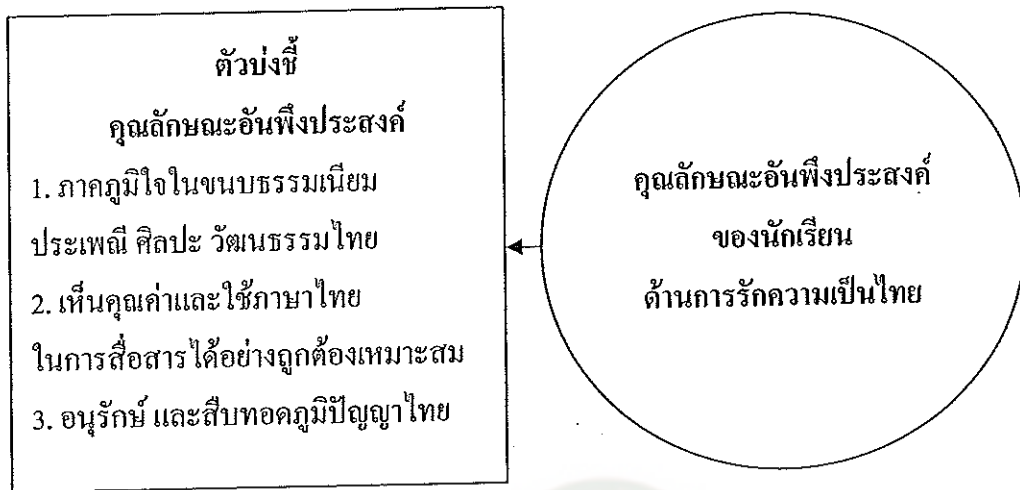
2.3.2 คุณลักษณะของการรักความเป็นไทย

คุณลักษณะของการรักความเป็นไทย มีผู้ได้กำหนดคุณลักษณะไว้ดังนี้ เช่น มิลินทรา ยินดีสุข (2547 : 120-121) ได้กำหนดคุณลักษณะและตัวบ่งชี้ไว้ ได้แก่ 1) รักภาษาไทย 2) รักประเพณีไทย 3) รักมารยาทไทย 4) รักอาหารไทย 5) รักการแต่งกายไทย 6) รักคนตรีไทย และ 7) รักภูมิปัญญาท้องถิ่น และ คุณาเพ็ญ กิ่งมิ่งแฮ (2552 : 44) กล่าวว่า ต้องมีคุณลักษณะ 1) ใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง 2) ใช้สินค้าไทย และนำภูมิปัญญาไทยมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน 3) อ่อนน้อมถ่อมตนและมีความเคารพผู้ใหญ่ 4) ร่วมกิจกรรมที่สำคัญที่เกี่ยวกับชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และ 5) มีส่วนร่วมในการเผยแพร่และอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ส่วน ฮารอน (Aharon, 2002 : 108-109) กล่าวว่า การสอนวินัยผ่านทางนโยบายสังคมในศตวรรษที่ 20 ของการศึกษาในตุรกีและอียิปต์ จะเน้นการสอน โดยการให้หัวข้อทางประวัติศาสตร์ กฎหมาย ภาษา และวัฒนธรรม รวมทั้งหลักสูตรในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และผู้ปกครองควรเข้ามาเกี่ยวข้องกับปฏิบัติวินัยที่จะนำไปใช้กับลูก ๆ ของตน ในโรงเรียน (Andrain, 1971 : 4-8 ; Friesen-Ford, 1997 : 642)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ที่มีการรักความเป็นไทย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และสรุปว่า ตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านการรักความเป็นไทย ประกอบด้วย

1. ภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทย
2. เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
3. อนุรักษ์ และสืบทอดภูมิปัญญาไทย

แผนภาพที่ 7 องค์ประกอบย่อยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
ด้านการรักความเป็นไทย

2.4 การมีวินัย

2.4.1 ความหมายของการมีวินัย

การมีวินัยมีผู้ให้ความหมายไว้หลายทัศนะ เช่น โกศล มีคุณ (2545 : 61) ได้ให้ความหมายว่า วินัยเป็นความสามารถในการบังคับตนเอง ให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ระเบียบนั้น ๆ เห็นว่า การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ นั้นมีประโยชน์ทั้งตนเองและสังคม โดยส่วนรวม มิใช่ปฏิบัติตามระเบียบและกฎเกณฑ์เพราะกลัวถูกลงโทษ กลัวถูกตำหนิติเตียน กลัวถูกคนมอง แต่สิ่งที่บังคับให้ทำตามกฎเกณฑ์และระเบียบคือ จิตใจของผู้กระทำเอง ไม่ว่าจะอยู่ต่อหน้าหรือลับหลังผู้อื่น ซึ่งเรียกว่า เป็นวินัยในตนเอง และราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 756) ได้ให้ความหมายคำว่า วินัย หมายถึง การอยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับปฏิบัติ ส่วน เถียบ พันอนุ (2542 : 42) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับวินัยว่า การที่นักเรียนปฏิบัติด้วยความเรียบร้อยอยู่ในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติที่สถานศึกษาได้บัญญัติขึ้นใช้ในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ จิระศักดิ์ สงวนชีพ (2542 : 48) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับวินัยว่า การปฏิบัติตามคำสั่ง หรือระเบียบข้อบังคับที่ใช้ควบคุมความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในระเบียบ นอกจากนี้ ฉวีวรรณ แสนรักษ์ (2550 : 14) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับวินัยว่า ความมีวินัย หมายถึง ความสามารถในการควบคุม บังคับตนเองให้การปฏิบัติตามคำสั่ง กฎเกณฑ์ หรือระเบียบข้อบังคับเพื่อประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมมีความสุข และ รนพงศ์ มงคล (2544 : 16) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับวินัยว่า วินัยนักเรียน หมายถึง การอยู่ในระเบียบแบบแผนและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เพื่อความสุขในจิตใจแห่งตน และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

สรุปได้ว่า มีวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียนและสังคม

1.2 ประเภทของวินัย

จากความหมายของวินัยข้างต้น จึงอาจแบ่งประเภทของวินัยได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 14) วินัยภายนอก หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งประพฤติปฏิบัติโดยเกรงกลัวอำนาจหรือการถูกลงโทษ เป็นการปฏิบัติที่บุคคลดังกล่าว ไม่มีความเต็มใจ ตกอยู่ในภาวะจำยอมถูกควบคุม วินัยในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเลือกข้อปฏิบัติสำหรับตนขึ้น โดยสมัครใจ ไม่มีใครบังคับหรือถูกควบคุม จากอำนาจใด ๆ และข้อประพฤติปฏิบัตินี้ต้องไม่ขัดกับความสงบสุขของสังคมวินัยทั้งสองประเภทมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ วินัยภายนอกเป็นสิ่งจำเป็นในกรณีต้องการเสริมสร้าง

ปลูกฝังลักษณะวินัยอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยรวดเร็ว ทั้งนี้อาจใช้การออกกฎหมายคำสั่งต่าง ๆ ให้นักลบลปฏิบัติตาม สำหรับวินัยเป็นวินัยที่มีความสำคัญและต้องการให้เกิดขึ้นมากที่สุด สำหรับกลุ่มคนในสังคม

1.3 คุณลักษณะของบุคคลที่รักษาระเบียบวินัย

คุณลักษณะของบุคคลที่มีวินัย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2551 : 21) ให้แนวคิดในการพัฒนาความประพฤติของนักเรียนไว้ 5 ประการ คือ 1) การทำให้เกิดพฤติกรรมเคยชิน โดยให้นักลบลรู้เห็นและปฏิบัติพฤติกรรมที่ดีเพื่อเป็นพื้นฐานและปฏิบัติต่อเนื่องจนเกิดเป็นพฤติกรรมเคยชินที่ดี 2) การใช้วัฒนธรรมในสังคมเป็นแนวปฏิบัติ ผสมผสานกับหลักการทำให้เป็นพฤติกรรมเคยชิน เช่น การทำความเคารพด้วยการไหว้ เมื่อพบผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่เด็กทำได้โดยง่ายแต่การเข้าแถวไม่ใช้วัฒนธรรมไทย เด็กไม่ได้เห็นแบบอย่างที่ดีอยู่เสมอเหมือน การไหว้ของไทย ดังนั้น การไหว้จึงง่ายต่อการปฏิบัติมากกว่าการเข้าแถว 3) การใช้องค์รวม เป็นความสัมพันธ์ระหว่างจิตใจพฤติกรรมและสติปัญญาซึ่งเป็นหลักการทางการศึกษาและหลักการพัฒนาจริยธรรม คือ มีความเข้าใจในความสำคัญของสิ่งที่จะกระทำ มีความพึงพอใจและยอมรับในสิ่งที่จะกระทำ ย่อมนำไปสู่ความพร้อมในการกระทำ 4) การใช้แรงหนุนสภาพจิต เป็นการตั้งความมุ่งมั่นหรืออุดมการณ์และพยายามปฏิบัติตามเป้าหมายที่มุ่งมั่นไว้ ซึ่งอาจทำให้เกิดการเปรียบเทียบ แม้ความภาคภูมิใจในผลการปฏิบัติหากใช้ภายนอก และ 5) การใช้กฎเกณฑ์บังคับ เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้เกิดการมีวินัยในระยะหนึ่ง เมื่อไม่มีผู้ใดควบคุมวินัยก็จะหายไป จึงเป็นวิธีที่ไม่ถูกต้อง และกระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 146 - 157) ยังได้กล่าวถึง ขอบข่ายผู้ที่รักษาระเบียบวินัยไว้ว่ามีลักษณะดังนี้คือ 1) พฤติกรรมการรักษาระเบียบวินัยภายนอก ได้แก่ 1.1) การรักษาระเบียบวินัยในการบริโภค ได้แก่ การรับประทานอาหารให้ถูกหลักอนามัย และสุขวิทยา มีมารยาทเรียบร้อยในการรับประทานอาหาร เช่น ไม่รับประทานอาหารในที่ที่ไม่สมควร ไม่รับประทานอาหารมอมเมา ฯลฯ 1.2) การรักษาระเบียบวินัยในการอุปโภค ได้แก่ การรักษาร่างกาย เสื้อผ้าที่อยู่อาศัย และเครื่องใช้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย 1.3) การรักษาระเบียบวินัยต่อสถานที่ ได้แก่ การรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งในสำนักงาน วัดวาอาราม สถานที่ราชการ และสาธารณสถานต่าง ๆ เช่น ถนน แม่น้ำ ลำคลอง โรงมหรสพ รถโดยสาร สวนสาธารณะ ฯลฯ และประพฤติปฏิบัติตามกฎและข้อบังคับของสถานที่นั้น ๆ 1.4) การรักษาระเบียบวินัย

ในการปกครอง ได้แก่ การสร้างวินัยเพื่อถือเป็นหลักปฏิบัติและมีการปกครองดี มีจรรยา มีวินัย เอาใจใส่กวาดขัน ปรับปรุงระเบียบให้มีมาตรฐาน ควรแก่ความนิยมนับถือ และถือปฏิบัติให้เป็นแบบอย่าง 2) พฤติกรรมการรักษาระเบียบวินัยภายใน ได้แก่ การแต่งกายและควบคุมท่วงที กริยาวาจาและใจให้หมัดจงดงาม ด้วยการเว้นชั่ว ประพฤติชอบทั้งต่อหน้าและลับหลัง ได้แก่ ระเบียบท่วงที ระเบียบกริยา ระเบียบวาจา ส่วน สันติ ดาวเรือง (2552 : 81) ได้กำหนดตัวบ่งชี้ คุณลักษณะด้านวินัยนักเรียนคือ 1) ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับและกฎต่าง ๆ ของวิทยาลัย ได้แก่ แต่งกายถูกต้องตามระเบียบและข้อบังคับตรงต่อเวลา รักษาสาธารณสมบัติ สิ่งแวดล้อม และเข้าร่วมกิจกรรมที่ครู อาจารย์ผู้สอนกำหนด และ 2) ประพฤติตนถูกต้องตามศีลธรรม อันดีงาม ซึ่งสอดคล้องกับ ตะมัย บัวบาง (2552 : 91) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาการดำเนินงาน เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า 1) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เกี่ยวกับการแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียนหลังจากมีการประชุมระดมพลังอย่าง สร้างสรรค์และมีข้อตกลงร่วมกัน ในการจัดกิจกรรม โครงการศิษย์ถูกผูกสัมพันธ์ ทำให้นักเรียน เข้าใจระเบียบในการแต่งกายที่ถูกต้อง และครูสามารถดักเตือนให้คำแนะนำจนนักเรียน สามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง 2) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ การเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียน จัดให้นักเรียนให้ความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้น เต็มใจ 3) คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ การรักษาความสะอาดและสมบัติของโรงเรียนนักเรียนเอาใจใส่รับผิดชอบ การทำเวรประจำวันในห้องเรียน และทำความสะอาดบริเวณที่รับผิดชอบการรักษาโต๊ะ เก้าอี้ และสมบัติส่วนรวมภายในห้องเรียน เช่น กระดาน บอร์ด ป้ายนิเทศให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย สามารถใช้การได้ดี

นอกจากนี้ แอ็คซอย (Aksoy. 2006 : 473 - A) ได้ศึกษาการจัดการห้องเรียน และวินัยนักเรียนใน โรงเรียนพบว่า ปัญหาด้านวินัยนักเรียนที่เกิดขึ้นบ่อยมากที่สุดเรียงลำดับคือ การพูดคุย โดยไม่ได้รับอนุญาต การทะเลาะวิวาท และการปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามคำสั่งของครู โดยมีสาเหตุของปัญหาวินัยนักเรียน 5 สาเหตุ ได้แก่ ปัญหาด้านครอบครัว ผู้ปกครองไม่สนใจ ด้านการศึกษาของลูกหลานผู้ปกครองมีเจตคติเชิงลบต่อเด็ก ผลกระทบรุนแรงที่แสดงจาก โทรทัศน์และสื่ออื่นอีก และปัญหาความแออัดของห้องเรียน วิธีการแก้ปัญหาวินัยนักเรียน ที่ใช้มากที่สุด คือ การเรียกนักเรียนมาพบหลังเลิกเรียน การดักเตือนนักเรียนด้านภาษากาย การควบคุมความตั้งใจเรียนของนักเรียน ขอร้องให้นักเรียนหยุดพฤติกรรมที่แสดงความ ไม่เหมาะสม และการคุยกับนักเรียนตามลำพังทันที และ อิกนอร์ (Egnor. 2001 : 3950 - A)

ที่กล่าวว่า ผลของการมีวินัยกับนักเรียนตามแบบอย่างนโยบาย ทฤษฎีการแก้ปัญหา การแก้
 วิกฤตจากความสำคัญ ส่วนมากพบว่า จะมีปัญหาในสถาบันการศึกษาที่มีขนาดใหญ่ การศึกษา
 จะรวมไปถึง โครงสร้างเบื้องต้นและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับนโยบายและ โครงสร้างขององค์กร
 โดยตรง โดยจะมีผลเกี่ยวพันที่ได้รับจากหลักสูตรที่ปฏิบัติ ขบวนการและครูผู้ดูแลเกี่ยวกับ
 วินัย ส่วน แมรี่ (Mary. 2001 : 99) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างระเบียบวินัย
 ของนักเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์
 ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและระเบียบวินัยของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์
 ทางการเรียนและระเบียบวินัยของนักเรียน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และได้
 กำหนดระเบียบวินัยที่สัมพันธ์กัน ซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับ
 แครนลี่ (Cranley. 2003 : 1531-A) ได้กำหนดกรอบความคิดไว้ 6 ด้าน คือ การสอนจริยธรรม
 เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการสอนจริยธรรมในหลักสูตรปกติ การสอนจริยธรรมโดยใช้
 สถานการณ์ทางประเพณี การสอนจริยธรรมโดยใช้กิจกรรมการสอนอย่างต่อเนื่อง การสอน
 จริยธรรมโดยกำหนดระเบียบ กฎของห้องเรียน การสอนจริยธรรมโดยดำเนินการตามนโยบาย
 และระเบียบของทางราชการ

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของบุคคลที่มีระเบียบวินัย คือ การมีระเบียบวินัย
 ในการบริโภค อุปโภค มีระเบียบวินัยต่อสถานที่ และมีระเบียบวินัยในการปกครอง รวมทั้ง
 หมายถึงการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่สถานศึกษาหรือสังคมกำหนดขึ้นให้
 นักเรียนหรือบุคคลได้ปฏิบัติ เพื่อความสงบสุข และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสถานศึกษา
 และสังคม รวมทั้งวินัย คือ ลักษณะที่บุคคลแต่งกายเป็นระเบียบเรียบร้อย ปฏิบัติตามกฎ
 ข้อบังคับของสังคมโดยมีจุดหมายเพื่อให้สังคมนั้นอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

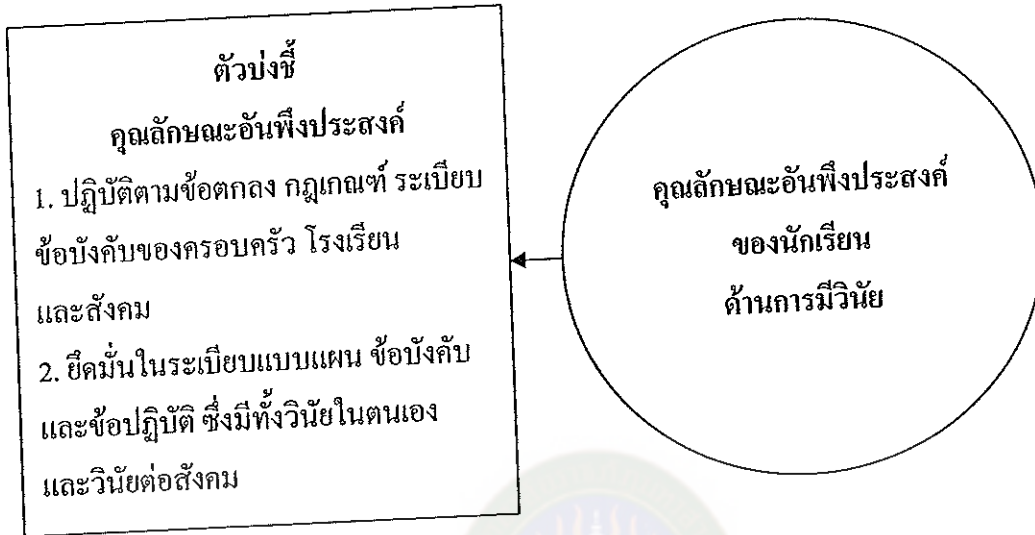
จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ที่มีวินัย ผู้วิจัย

ได้สังเคราะห์และสรุปว่า ตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านการมีวินัย ประกอบด้วย

1. ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัว
 โรงเรียน และสังคม
2. ยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งวินัยในตนเอง
 และวินัยต่อสังคม

แผนภาพที่ 8 องค์ประกอบย่อยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนด้านการมีวินัย

2.5 ความรับผิดชอบ

2.5.1 ความหมายของความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบ (Responsibility) มีผู้ให้ความหมายไว้ เช่น จันทรา พวงยอด (2543 : 3) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของนักเรียนที่แสดงออกถึงความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน การปฏิบัติตนในการเรียน และยอมรับผลการกระทำของตนเอง และมธุรส ยอดแสง (2542 : 13) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความตั้งใจมุ่งมั่นด้วยความผูกพัน ด้วยความละเอียดรอบคอบ ให้สำเร็จและยอมรับผลการกระทำทั้งดีและไม่ดีในงานที่ทำไปแล้ว ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544 : 11-12) ได้ให้ความหมายไว้ว่าความรับผิดชอบ หมายถึง การแสดงออกถึงความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของนักเรียน ทั้งในส่วนที่ศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมดังต่อไปนี้คือ 1) เอาใจใส่และเพียรพยายามในการทำงาน 2) ยอมรับในการกระทำของตนเอง 3) ช่วยเหลืองานส่วนรวมด้วยความเต็มใจ 4) รู้จักหน้าที่และทำหน้าที่ระเบียบ กฎเกณฑ์ 8) ดูแลรักษาส่วนรวมเสมือนเป็นของตนเอง 9) สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ นอกจากนี้ ถวิล จันทรสว่าง (2545 : 10) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การทำตามหน้าที่ ปฏิบัติตามกฎระเบียบการงานตามที่ได้รับมอบหมาย การทำตามที่ตนได้พูดหรือให้คำมั่นสัญญาไว้และการยอมรับในสิ่งที่ตนเองได้พูดหรือได้กระทำตนเองลงไปในด้านที่เป็นผลดีและข้อบกพร่องต่างๆ ทุกครั้ง สอดคล้องกับ อุดมศักดิ์ นาคี (2544 : 10) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การทำตามหน้าที่ ปฏิบัติตามกฎระเบียบการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย การทำตามที่ตนได้พูดหรือที่ได้ให้คำมั่นสัญญาไว้ การยอมรับในสิ่งที่ตนได้พูดหรือได้กระทำลงไปในด้านที่เป็นผลดีและข้อบกพร่องต่างๆ และสอดคล้องกับ ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 944) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ยอมรับผลทั้งที่ดีและไม่ดีในกิจกรรมที่ตนได้ทำลงไปหรืออยู่ในความดูแลของตน ซึ่ง ตำราญ สุขเกษม (2547 : 14) ได้ให้ความหมายความรับผิดชอบไว้ว่า หมายถึง เป็นภาระหน้าที่ของแต่ละคนครองอยู่ไม่ว่าจะเป็นงานในหน้าที่ และการแสดงออกถึงความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของนักเรียนทั้งในส่วนที่ศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา หรืองานที่ได้รับมอบหมาย ทำอย่างเต็มความสามารถสอดคล้องกับความมุ่งหมายต้องยอมรับทั้งความผิดพลาดและความสำเร็จสามารถเชื่อถือได้ในเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ ส่วน แคทเทิล

(Cattell, 1963 : 128) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้ที่มีความสามารถในความรับผิดชอบสูงว่า คือ บุคคลที่รับผิดชอบในหน้าที่ที่มีความยากลำบากเพียร ถือศักดิ์ศรียี่มั่น ในกฎเกณฑ์ ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่ำคือ ความที่ถือความสะดวกเป็นเกณฑ์มักหลีกเลี่ยงข้อบังคับ และสุกัญญา คุ่มกลาง (2553 : 14-15) ได้สรุปความหมายของความรับผิดชอบ หมายถึง ความพยายาม ความมุ่งมั่นและความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง ด้วยความยอมรับและสำนึกในการกระทำของตน และยอมรับในผลของการกระทำที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลร้าย ไม่ว่าการกระทำนั้นจะถูกหรือผิด การกระทำนั้นๆ จะเป็น ไปด้วยความพยายามละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมายและพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้นความรับผิดชอบนี้เป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติตามหน้าที่ของตน โดยไม่ต้องมีการบังคับควบคุมจากบุคคลอื่น

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยอมรับผลการกระทำของตนเอง ทำงานที่ได้รับมอบหมายเต็มความสามารถ มีความละเอียดรอบคอบตรงต่อเวลา ทำงานโดยคำนึงถึงคุณภาพของงาน และเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิต

2.5.2 คุณลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ

คุณลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ มีผู้ให้ทัศนะไว้หลายท่าน เช่น เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541 : 83 - 84) ได้กำหนดลักษณะเกี่ยวกับความรับผิดชอบว่า คนที่มีความรับผิดชอบมีลักษณะ ดังต่อไปนี้คือ 1) ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างดีที่สุด และสุดกำลังความสามารถ 2) ไม่ว่าจะต้องเผชิญกับอุปสรรคมากน้อยเพียงใด 3) ทำงานเสร็จ และทันเวลาที่กำหนด โดยไม่มีการควบคุม 4) กล้ารับในส่วนที่เป็นความรับผิดชอบของตน 5) เอาจริงเอาจังและขยันขันแข็ง 6) ไม่ทิ้งงานไปกลางคัน ถึงแม้ว่าจะเป็นงานที่ตนไม่ชอบ 7) ไม่ผัดวันประกันพรุ่งหรือทิ้งปัญหาไว้ 8) ไม่โทษผู้อื่นหากงานนั้นไม่เสร็จ หรือเกิดความเสียหาย 9) ตรงต่อเวลาในการทำงานหรือนัดหมาย และ วัชรวิฑูรธรรม (2543 : 38 - 43) องค์ประกอบของบุคคลที่มีความรับผิดชอบมีดังนี้คือ 1) การยอมรับตน ได้แก่ การรู้คุณค่า ความชาญฉลาด 2) การรู้จักนำตนเอง ได้แก่ มีความมั่นใจในตัวเอง 3) ไม่ชอบมักง่าย 4) รู้จักการยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น 5) ไม่ชอบตัดสินวิจารณ์ผู้อื่น 6) ทำงานเสร็จตามเป้าหมาย ส่วน กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 146) ได้กล่าวถึง ขอบข่ายพฤติกรรมผู้ที่มีความรับผิดชอบ มีลักษณะดังนี้คือ 1) เอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อผลของงานนั้น ๆ

2) ชื่อสัตย์ต่อหน้าที่ โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว 3) เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์และมีวินัยในตนเอง 4) มีอารมณ์หนักแน่น เมื่อเผชิญกับอุปสรรค 5) รู้จักหน้าที่และกระทำต่อหน้าที่เป็นอย่างดี 6) มีความเพียรพยายาม 7) มีความละเอียดรอบคอบ 8) ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ 9) ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งตนเองและสังคม 10) ตรงต่อเวลา 11) ยอมรับผลของการกระทำของตน ซึ่ง จิรายุทธิ์ อ่อนศรี (2550 : 40) กล่าวว่า องค์ประกอบของความรู้สึกรับผิดชอบ ประกอบด้วย ความสนใจ ความตั้งใจที่จะทำงานและติดตามผลที่ได้ทำไปแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เป็นผลสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดี และเป็นผลเสีย โดยแสดงออกในรูปการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติงานด้านความระมัดระวังอย่างมีจุดหมาย เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ได้รับการ

นอกจากนี้ ฮอฟแมน (Hoffman, 1970 : 45) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูกับจริยธรรมสี่ประการคือ การมีความรับผิดชอบ การยอมรับสารภาพผิด การยึดหลักแห่งตน และการต้านทานสิ่งชั่วร้าย พบว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบให้ความรักในช่วงอายุ 4-13 ปี มีลักษณะทางจริยธรรมทั้งสี่ประการสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักน้อย นอกจากนี้ยังพบว่า การให้เหตุผลในการอบรมสั่งสอนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะทางจริยธรรม โดยเฉพาะเด็กที่มีอายุ 5 ปี และฟริพโป (Fripppo, 1996 : 178) ได้ให้ความหมายลักษณะของผู้มีความรับผิดชอบ ได้แก่ การตรงต่อเวลา พยายามทำงานให้สำเร็จ ติดตามผลงานเสมอ ยอมรับความผิดพลาด รักษาชื่อเสียงของตนเอง เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ชอบทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริต รักษาคำพูด ตั้งใจทำงาน พิถีพิถัน ชอบความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความอดทนอดกลั้น ไม่ชอบความโลเล พยายามทำงานให้ดี มีการวางแผนการทำงาน ส่วน กูด (Good, 1973 : 124) ได้ให้ความหมายว่า ผู้ที่มีความรับผิดชอบควรมีคุณลักษณะดังนี้ คือ เอาใจใส่ในการทำงาน ชื่อสัตย์ต่อหน้าที่ โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว โดยไม่ต้องให้ควบคุมเคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์ และมีวินัยในตนเองอย่างเคร่งครัด รู้จักหน้าที่และกระทำต่อหน้าที่เป็นอย่างดี ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งตนเองและสังคม ปรับปรุงผลงานให้ดียิ่งขึ้นหรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างดีที่สุด และสุดท้ายคือความสามารถ ไม่ทิ้งงานไปกลางคัน ถึงแม้ว่าจะเป็นงานที่ตนไม่ชอบ ดังนั้นความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้เอง ซึ่งเป็นลักษณะของความตั้งใจ ความสนใจในการทำงาน เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนกระทำลงไป

ทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย โดยแสดงออกในรูปของการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติงานด้วยความระมัดระวัง อย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บรรลุสำเร็จ สอดคล้องกับ รุท (Ruth, 2005 : 45) ที่กล่าวว่า คุณสมบัติที่สำคัญของความรับผิดชอบของลูกจ้าง ตามการรับรู้ของนายจ้างคือ 1) มีความสามารถในการปฏิบัติอย่างถูกต้อง 2) มีความรู้ด้านการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี 3) มีความรู้ด้านทฤษฎีเกี่ยวกับงานเป็นอย่างดี 4) มีทักษะในการติดต่อสื่อสาร 5) มีทักษะในการอ่านและตีความหมายคำชี้แจง และเรื่องร่างต่าง ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน 6) มีทักษะในการคำนวณ 7) มีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น และ 8) มีเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงาน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของผู้ที่มีความรับผิดชอบ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และสรุปว่า ตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบ ประกอบด้วย

1. ทำงานที่ได้รับมอบหมายเต็มความสามารถ และมีความละเอียดรอบคอบ
2. ตรงต่อเวลา
3. ทำงานโดยคำนึงถึงคุณภาพของงาน
4. เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลกระทบ

ต่อวิถีชีวิต